

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO FAKULTETO
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

ŽIVILĖS LENCEVIČIŪTĖS
(VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO VEIKLOS AUDITO SPECIALIZACIJOS
MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMA)

TEMA
VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ ADMINISTRAVIMAS ATLIEKŲ TVARKYMO, VANDENS
TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO SRITYSE MARIJAMPOLĖS IR KAZLŲ RŪDOS
SAVIVALDYBĖSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Algirdas Astrauskas

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. PASLAUGOS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO IR VIEŠŪJŲ PASLAUGŲ ADMINISTRAVIMO TURINYS.....	5
1.1. Paslaugos samprata.....	5
1.2. Viešojo administravimo samprata	9
1.3. Viešųjų paslaugų teikimo administravimas savivaldybėse	12
1.3.1. Viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo srityje Lietuvos savivaldybėse.....	16
1.3.2. Viešųjų paslaugų administravimas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Lietuvos savivaldybėse.....	21
1.3.2.1. Geriamojo vandens tiekimas.....	22
1.3.2.2. Nuotekų tvarkymas.....	22
1.3.2.3. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų administravimas Lietuvoje.....	23
2.VIEŠŪJŲ PASLAUGŲ ADMINISTRAVIMO ATLIEKŲ TVARKYMO, VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO SRITYSE MARIJAMPOLĖS IR KAZLŲ RŪDOS SAVIVALDYBĖSE ANALIZĖ.....	27
2.1. Informacija apie Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybes.....	27
2.2. Viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo srityje Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse: situacija ir problemos.....	29
2.3. Viešųjų paslaugų administravimas vandens tiekimo srityje Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse: situacija ir problemos.....	35
2.4. Viešųjų paslaugų administravimas nuotekų tvarkymo srityje Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse: situacija ir problemos.....	39
2.5. Tyrimo duomenų apžvalga.....	42
IŠVADOS.....	49
REKOMENDACIJOS.....	51
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	54
SANTRAUKA.....	55
SUMMARY.....	56

IVADAS

Pastaraisiais dešimtmečiais prieštaravimai tarp žmogaus veiklos ir gamtos tapo viena iš aktualiausių socialinių – ekonominių problemų. Sparčiai plėtojant industrializaciją ir urbanizaciją, nepaprastai buvo nuniokota gamta, padidėjo aplinkos užterštumo matai, dėl to sutriko ekologinės sistemos „žmogus – gyvoji gamta“ pusiausvyra. Neracionalaus gamtos išteklių naudojimo, oro, dirvos, vandens taršos pasekmės dabar juntamos ne tik pagrindiniuose pramoniniuose – industriniuose rajonuose, bet ir visoje planetoje. Moderni aplinkos apsauga yra vienas iš kertinių akmenų, kuriant ateities visuomenę Lietuvoje. Ypatinga vieta aplinkosaugos sistemoje tenka atliekų tvarkymui, vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui. Šių paslaugų teikimo organizavimas – viena iš savivaldybių funkcijų. Kiekvienos savivaldybių viešosios paslaugos teikimą atskirai reguliuoja įvairūs specialieji įstatymai ir kiti teisės aktai, o savivaldybių institucijos yra atsakingos už savivaldos teisės ir savo funkcijų įgyvendinimą bendruomenės interesais. Savivaldybių institucijos, t.y. atstovaujamoji - savivaldybės taryba ir vykdomoji - savivaldybės administracijos direktorius, administruodamos šių viešųjų paslaugų teikimą turi sukurti arba pertvarkyti modernių technologijų pagrindu miestų bei kaimų vandens tiekimo ir vandenvalos ūkius bei atliekų tvarkymo infrastruktūrą; šiam tikslui panaudoti finansinę ir metodinę tarptautinių gamtosaugos fondų paramą.

Griežtesnių aplinkos apsaugos reikalavimų vykdymui reikalinga diegti papildomas aplinkosaugines priemones, investuoti į aplinkosauginę infrastruktūrą, atnaujinti technologinę įrangą. Aplinkos ministerija rengia komunalinių paslaugų plėtros strategijas, planuoja programas bei priemonių planus, taip pat ruošia įstatymus ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius šių paslaugų organizavimą, priežiūrą ir kontrolę. Didžiausią dėmesį artimiausiu metu planuojama skirti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei komunalinių atliekų sektoriams.

Tyrimo objektas. Viešųjų paslaugų administravimas savivaldybėse atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse.

Tyrimo dalykas. Viešųjų paslaugų administravimo Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse esamos situacijos vertinimas, problemų ir perspektyvų nustatymas.

Darbo tikslas. Išsiaiškinus viešosios paslaugos, viešojo administravimo, viešosios paslaugos administravimo sąvokas bei išanalizavus viešųjų paslaugų teikimo administravimą atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse reglamentuojančius teisės aktus, ištirti ir įvertinti viešųjų paslaugų administravimo šiose srityse sistemą Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse,

nustatyti problemas bei pasiūlyti nustatytų problemų sprendimo būdus šių paslaugų teikimo administravimui tobulinti.

Siekiant įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, buvo iškelti tokie **uždaviniai**:

1. Išsiaiškinti viešosios paslaugos, viešojo administravimo bei viešosios paslaugos administravimo sąvokas.
2. Išanalizuoti viešųjų paslaugų teikimo administravimą atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse reglamentuojančius teisės aktus.
3. Išanalizuoti problemas viešųjų paslaugų teikimo administravime atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse.
4. Siekiant ištirti viešųjų paslaugų teikimo administravimą atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse, apklausti savivaldybių institucijas.

Hipotezė. Viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse neveiksmingas.

Darbe taikyti informacijos šaltinių analizės, loginės analizės bei interviu moksliniai **tyrimo metodai**.

Šis darbas susideda iš įvado, dėstomosios dalies (ją sudaro du pagrindiniai skyriai suskirstyti į poskyrius ir skirsnius, kuriuose aptariami atskiri, skyriuose nagrinėjamų klausimų, aspektai), bei išvadų ir rekomendacijų. Darbo pabaigoje yra pateikiamas naudotos literatūros sąrašas, bei šio darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. PASLAUGOS, VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO IR VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ ADMINISTRAVIMO TURINYS

1.1. Paslaugos samprata

Išsivysčiusiose šalyse paslaugų teikimas tapo vyraujančia ekonominės veiklos rūšimi. Paslaugų sektoriuje veikia daugybė įvairaus profilio ir dydžio įmonių ir įstaigų, kuriose dirba apie du trečdalius visų darbuotojų. Sparti paslaugų sferos plėtra, jos vaidmens ūkyje augimas būdingas ir Lietuvos ekonomikai.

Norint suvokti paslaugų veiklos savitumą, skirtumus nuo industrinės veiklos, pirmiausia būtina patikslinti, kas yra pati paslauga ir kuo ji skiriasi nuo fizinės prekės. Paslaugos sąvoka turi daugelį reikšmių, apimančių veiklą nuo asmeninės paslaugos iki paslaugos kaip produkto sudedamosios dalies.

Paslaugos sąvokai skirtinguose kontekstuose suteikiama nevienoda prasmė. Ji gali reikšti:

1. Pagalbą, malonę, parėmimą, naudojimą (į visa tai įeina ir fiziniai objektai).
2. Produkciją (plačiai vartojamas produktas, informacija ar rezultatas), kuri nėra materialiosios prigimties.
3. Priemonę, padedančią sukurti paslaugą.
4. Darbą, kuris kuria paslaugas ir kuris vadinamas paslauga arba paslaugų veikla. (Paslaugų veikla gali būti mokamas darbas įmonėse ar visuomeninėse organizacijose (formalioji ekonomika) arba neapmokamas darbas namų ūkyje, savanoriškose organizacijose it t. t. (neformalioji ekonomika)). Darbas formalioje ekonomikoje gali būti klasifikuojamas pagal įmonės tikslus, jos įkūrimą ar instituciją, kurios aplinkoje ši įmonė veikia: jeigu įmonės darbo rezultatai yra paslaugų produktai, tai laikoma, kad įmonė veikia paslaugų sektoriaus aplinkoje. Kita vertus, darbas gali būti suskirstytas į profesjas, atsižvelgiant į tai, kokius tikslus turi kiekvienas individas. Taigi gamybos sektoriaus aplinkoje gali būti nemažai žmonių, atliekančių paslaugų darbą: tai inžinieriai, vairuotojai, sekretorės.

Iš pateiktų paslaugos apibūdinimų galima spręsti, jog paslaugas bandoma apibrėžti kaip naudingą veiklą, už kurią gaunantieji paslaugas moka pinigus. Beje, ši veikla gan individualizuota ir nepasikartojanti. Iš esmės paslaugos teikiamos teikėjų darbu, retai naudojantis materialiosiomis priemonėmis. Be to, joms atsirasti būtinas aiškus jos vartotojas [11. P.19].

Galimi paslaugų apibrėžimai:

- Paslauga – veiksmas ar veiksmų serija, pasireiškianti asmenų kontaktu su fiziniu įrengimu ar mašina, suteikianti pasitenkinimą vartotojui.
- Paslauga – bet kokia nauda ar veikla, kurią viena šalis gali pasiūlyti kitai, pasižymi neapčiuopiamumu ir tuo, kad nėra nuosavybės rezultatas. Jo išraiška gali būti susieta ar nesusieta su fiziniu produktu.
- Paslauga – tai veikla, nauda ar pasitenkinimas, pateikiami pardavimui kaip tokie arba kartu su parduodama preke.
- Paslauga – veiksmas ar serija veiksmų, kurie, būdami neapčiuopiamos prigimties, pasireiškia sąveika tarp vartotojo paslaugų darbuotojo, pastarajam pasiūlius fizinių išteklių, prekių ar sistemų vartotojo problemoms spręsti.
- Paslaugų veikla yra tokia veikla, kuri nekuria ir neperdirba fizinių produktų. Jų teikiamas produktas yra nematerialus ir negali būti apčiuopiamas, transportuojamas ar įgyjamas. Šis apibrėžimas pripažintas vienu geriausiai atspindinčių paslaugų reikšmę [11. P.21].

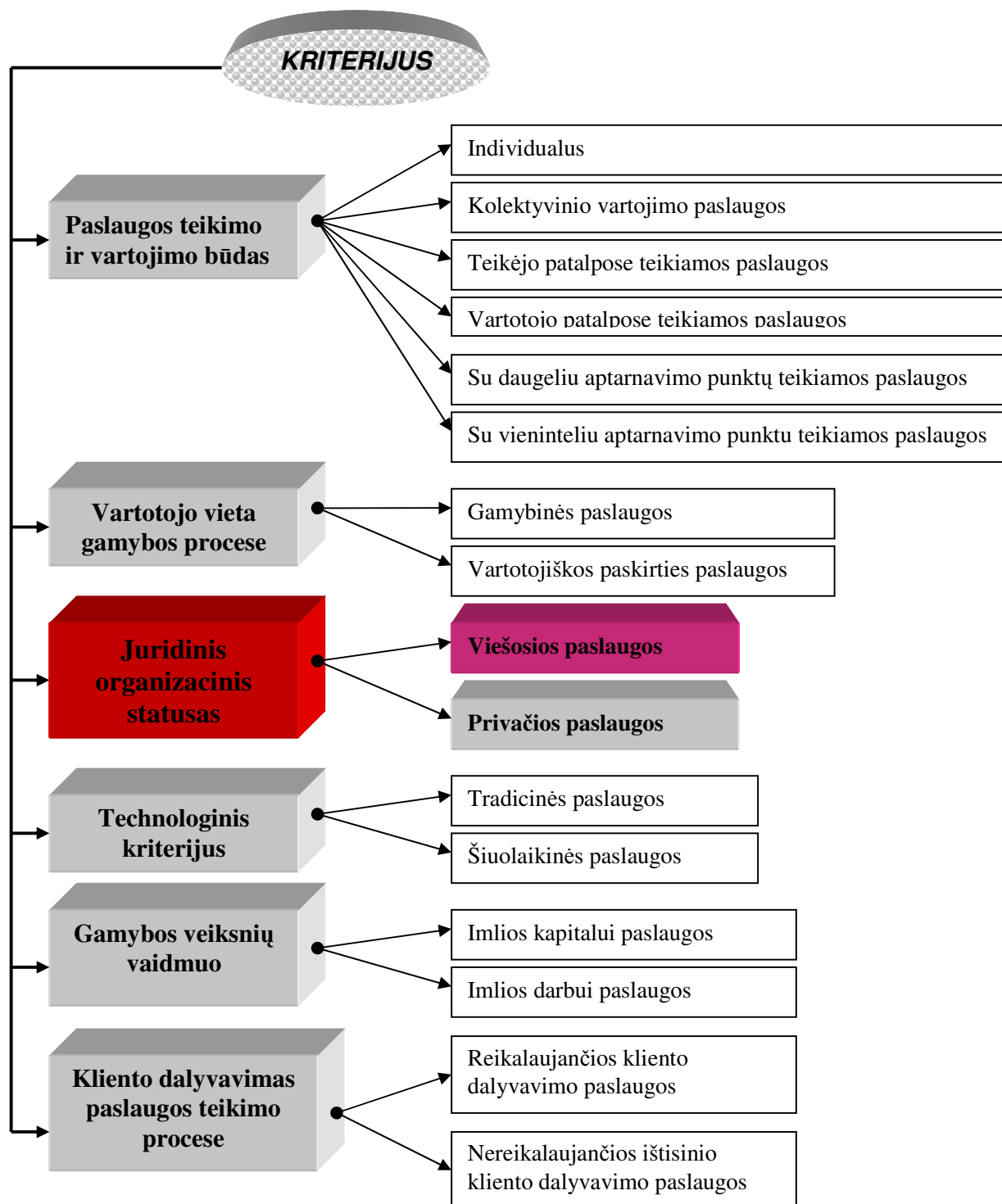
Paslaugų apibrėžimuose išryškėja ir tam tikrų bendrų bruožų. Juose išryškinamos savybės:

- Paslauga – tai veikla;
- Ji neapčiuopiama;
- Paslauga – tai santykiai, nors ne visuomet akivaizdžiai matomi, ir t.t.;
- Klientų poreikių tenkinimas;
- Veikla, kurią gali atlikti tik kitas asmuo (ši aplinkybė išryškina savitarnos ir paslaugos skirtumus);
- Būtinai dalyvauja ir paslaugos teikėjas, ir vartotojas.

Iš tiesų, paslaugos atveju būtent veikla tampa kliento ar vartotojo poreikių tenkinimo priemone. Dėl to paslauga paprastai yra neapčiuopiama, nepasiduodanti daiktų pažinimo logikai. Ji nesveriamą, nepervežama, nesandėliuojama ir pan. Daiktai, būdami tam tikros veiklos rezultatas, sugeba atitrūkti nuo pačios veiklos, funkcionuoti, o to negalima pasakyti apie paslaugas. Teikėjo ir vartotojo santykiai, jų sąveika tampa paslaugos atsiradimo, jos egzistavimo sąlyga. Tiesa, ši sąveika ne visuomet akivaizdi. Pasitaiko situacijų, kur vartotojas kaip asmuo tiesiogiai ir ištiesai nekontaktuoja su paslaugų įmone, o paslauga teikiama per vartotojui priklausančias materialiąsias gėrybes [11. P.23].

Paslaugų veikla yra labai įvairiapusė, todėl paslaugų veiklos rūšis galima suskirstyti į tam tikras grupes pagal jas jungiančius požymius. Paslaugos gali būti klasifikuojamos išdėstant paslaugas pagal kriterijaus pasireiškimo intensyvumą (schema Nr.1).

Schema Nr.1

Pav: Paslaugų klasifikacija pagal kriterijaus pasireiškimo intensyvumą

Kaip matome, pagal juridinį organizacinį statusą paslaugos yra skirstomos į viešąsias ir privačias paslaugas.

Viešųjų paslaugų teikimas yra reglamentuojamas specialiais įstatymais arba kitais teisės aktais, kuriuose nustatoma paslaugų teikimo tvarka, taisyklės, terminai ir kt. Pavyzdžiui, švietimo paslaugų teikimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas bei kiti jį papildantys teisės aktai. Tuo būdu būtent viešojo administravimo subjektai nustato viešųjų paslaugų teikimo taisykles, režimą. Viešųjų paslaugų teikimo pagrindas yra jų išleisti teisės aktai arba išduoti leidimai. Viešojo administravimo subjektai taip pat ir prižiūri, bei kontroliuoja ar paslaugos yra teikiamos griežtai laikantis jiems keliamų reikalavimų.

Privačios paslaugos taipogi yra reguliuojamos teisės aktais. Tačiau jei viešųjų paslaugų reguliavimo tikslas - padaryti jas visuotinai prieinamas, patenkinti viešąjį interesą, tai privačiųjų paslaugų reguliavimo paskirtis - užtikrinti ir padėti plėtoti tarp paslaugų gavėjų ir teikėjų sąžiningus, abipuse nauda pagrįstus santykius. Bet kokių atveju viešosios paslaugos kaina turi neviršyti jos savikainos, t.y. tokių paslaugų teikimas, kitaip nei privačių, neturi virsti pelno siekiančia veikla.

Jei dabartinės viešosios paslaugos būtų priskirtos privačioms, tai visiškai tikėtina, kad bent dalis jų būtų neprieinamos didelei daliai visuomenės arba apskritai būtų neteikiamos. Todėl detalus viešųjų paslaugų teisinis reglamentavimas atlieka tą patį vaidmenį, kaip ir rinkos reguliavimas privačiųjų paslaugų atveju. Viešosios paslaugos yra teikiamos įvairiausiose srityse. Kaip minėta, viešojo administravimo įstatyme yra nurodomos: socialinė, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitos sritys, t.y. įstatyme nėra baigtinio sąrašo sričių, kuriose teikiamos šios paslaugos.

Viešosios paslaugos yra teikiamos siekiant patenkinti viešąjį interesą. Viešumo sąvoką galima analizuoti pasitelkus „gėrybių“ sąvoką. Viešoji gėrybė – gėrybė arba paslauga, prieinama visiems. Viešosios gėrybės – gėrybės, kuriomis nemokamai gali naudotis itin daug vartotojų, nesunaudojančių jų teikiamos naudos ir nesumažinančių šių gėrybių kiekio. Pvz., šviesoforas, žinios, grynas oras, krašto apsauga [13].

Grynos viešosios gėrybės yra tos, kurias teikia valstybė, o ne rinka. Grynos privačios gėrybės yra tos, kurios vartojamos pasirinktinai ir kurias gali vartoti tik už jas mokantys. Svarbiausias viešųjų gėrybių bruožas yra jų nedalomumas arba prieinamumas visiems; tuo jos skiriasi nuo privačių gėrybių, kurios pagal apibrėžimą prieinamos ne visiems. Už viešąsias gėrybes mokama mokesčių lėšomis, o jų kainą išreiškia mokesčių naštos dydis. Už privačias gėrybes mokama individualiai – pagal rinkos kainų sistemą [19].

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme viešoji paslauga apibrėžta kaip valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas.

Toliau šiame darbe aktuali bus viešosios paslaugos sąvoka. Savivaldybės nevykdo viešųjų paslaugų teikimo veiklos. Kad tiksliai suvoktume savivaldybių administracinę veiklą, sekančiame skyrelyje apibrėšime viešojo administravimo sąvoką.

1. 2. Viešojo administravimo samprata

Viešasis administravimas, kaip mokslas ir kaip praktika, šiandienos Lietuvoje nėra visiškai naujas reiškinys [9. P.8].

Viešasis administravimas gali būti suprantamas kaip valstybės tarnyba, profesija, akademinės studijos, dar kaip tam tikra atsakomybės rūšis, priskirta įvairių lygių viešosioms institucijoms, vykdančioms įvairias funkcijas – politikos, sprendimų įgyvendinimą ir kt. Kitaip tariant, viešasis administravimas gali būti suprantamas kaip veikla, daugiau koncentruojama į planavimą, vadovavimą, koordinavimą, išteklių telkimą ir naudojimą, valdžios veiklos kontrolę [10. P.8].

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme apibrėžiama tokia sąvoka: viešasis administravimas – įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems norminiams teisės aktams įgyvendinti priimant administracinius sprendimus, teikiant įstatymų nustatytas administracines paslaugas, administruojant viešųjų paslaugų teikimą ir atliekant viešojo administravimo subjekto vidaus administravimą. O viešojo administravimo įstaiga – valstybės ar savivaldybės biudžetinė įstaiga, pagal įstatymus turinti įgaliojimus atlikti viešąjį administravimą [4].

Bet kurios organizacijos, tarp jų ir viešojo administravimo, struktūrą pirmiausia lemia tos organizacijos funkcijos ir tikslai bei jos tinkamumas įgyvendinti atitinkamas užduotis. Su tuo siejasi ir įgaliojimų bei pareigų pasiskirstymas tarp tos organizacijos padalinių ir tarnautojų: formaliosios struktūros nustato, kaip įstaigos veikla turi būti padalyta į atskiras užduotis ir paskirstyta padaliniams, taip pat nustato padalinių ryšius, tų padalinių atsakomybę bei jų veiklos koordinavimą. Visa tai taip pat sąlygoja komandų perdavimo arba informacijos surinkimo sistemą, visą politikos įgyvendinimą ir administravimo procedūras – nuo įstaigos viršaus iki apačios – bei būdus, kuriais informuojama apie rezultatus, problemas ar konfliktų sprendimus. Organizacijos struktūra apibrėžia

ir tarnautojų įgaliojimus priimti sprendimus, veikti arba deleguoti atsakomybę, ir tai dažniausiai sudaro kurio nors veiklos pobūdžio prielaidas [9. P.106].

Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais demokratinio valstybės administravimo principais:

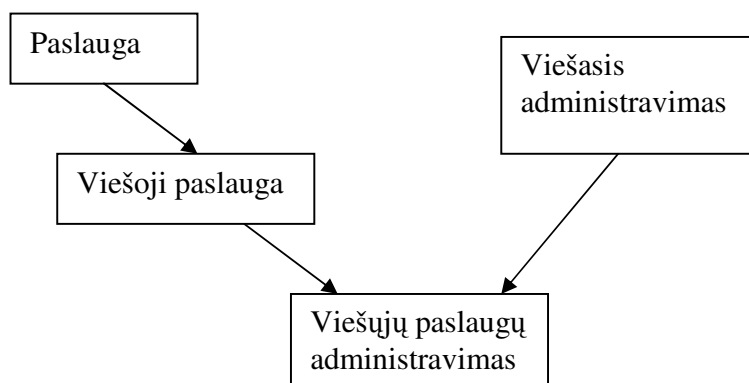
- 1) įstatymo viršenybės. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti įstatymuose, o veikla atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais;
- 2) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs;
- 3) proporcingumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo mastas ir jo įgyvendinimo priemonės turi atitikti būtinus ir pagrįstus administravimo tikslus;
- 4) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint įstatymų suteiktų reikiamų įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus siekiant kitų, negu įstatymų nustatyta, tikslų;
- 5) tarnybinio bendradarbiavimo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektai, rengdami administracinius sprendimus, prireikus teikia vienas kitam reikalingą informacinę ir kitokią pagalbą;
- 6) efektyvumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, priimdamas ir įgyvendindamas sprendimus, jam skirtus išteklius naudoja ekonomiškai, rezultatų siekia kuo mažesnėmis sąnaudomis;
- 7) subsidiarumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami tuo viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi;
- 8) „vieno langelio“. Šis principas reiškia, kad asmeniui informacija suteikiama, prašymas, skundas ar pranešimas priimamas ir atsakymas į juos pateikiamas vienoje darbo vietoje. Prašymą, skundą ar pranešimą nagrinėja ir informaciją iš savo administracijos padalinių, pavaldžių subjektų, prireikus – ir iš kitų viešojo administravimo subjektų gauna pats prašymą, skundą ar pranešimą nagrinėjantis ir administracinį sprendimą priimantis viešojo administravimo subjektas, neįpareigodamas tai atlikti prašymą, skundą ar pranešimą padavusį asmenį [4].

Viešojo administravimo subjektas – institucija, įstaiga, pareigūnas, valstybės tarnautojas, kitas fizinis ar juridinis asmuo, kuriuos įstatymai įgalioja atlikti viešąjį administravimą. Viešojo administravimo subjektų sistema – pavaldumo ir koordinaciniais ryšiais tarpusavyje susieti viešojo administravimo subjektai, turintys įstatymų nustatytus įgaliojimus atlikti viešąjį administravimą. Viešojo administravimo subjektų sistemą sudaro valstybinio administravimo subjektai, savivaldybių administravimo subjektai, kiti viešojo administravimo subjektai. Savivaldybių administravimo subjektai – viešojo administravimo subjektai, veikiantys kaip savivaldybių institucijos ar įstaigos, jų pareigūnai ar valstybės tarnautojai [4].

Tačiau viešojo sektoriaus valdymo principai ir taisyklės, skirti viešųjų programų finansavimui, planavimui, koordinavimui, personalo atrankai ir jų mokymui dažnai neįgalina užtikrinti operatyvios ir efektyvios veiklos, nors jais ir stengiamasi siekti teisingų sprendimų, išvengti visuomenę dezorganizuojančių politinių įtakų. Viešosiose institucijose sprendimams, programoms bei projektams parengti reikia žymiai daugiau laiko, koordinacinių pastangų, išteklių bei procedūrų. Praktika patvirtina, kad viešosios institucijos, vykdydamos reikalingus ir naudingus visuomenei projektus bei programas ir siekdamos paspartinti jų realizavimą, nepakankamai dėmesio skiria jų koordinavimui, ignoruoja procedūrinius elementus, o kartais ir viešumą. Tada visuomenės informacijos priemonių reakcija dažnai būna neadekvačiai audringa. Viešosios struktūros neretai vengia veiklos viešumo, pamiršta būtinus veiklos procedūrinius elementus, taip norėdamos paslėpti savo struktūrų ir darbuotojų neefektyvų darbą, nekompetentingumą, vadybinių, administracinių gebėjimų stoką [10. P.13].

Išsiaiškinus viešosios paslaugos ir viešojo administravimo sąvokas, galime apibrėžti viešųjų paslaugų administravimo sąvoką (schema Nr.2).

Schema Nr.2

Pav: Viešoji paslauga viešojo administravimo kontekste

Viena iš pagrindinių viešojo administravimo sričių yra viešųjų paslaugų teikimo administravimas. Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatyme nurodyta, kad viešosios paslaugos teikimo administravimas – viešojo administravimo subjektų veikla nustatant viešųjų paslaugų teikimo taisykles ir režimą, steigiant viešąsias įstaigas arba išduodant leidimus teikti viešąsias paslaugas privatiems asmenims, taip pat viešųjų paslaugų teikimo priežiūra ir kontrolė. Už viešųjų paslaugų teikimo administravimą rinkliavos ar kitokie mokėjimai negali būti nustatomi. Viešosios paslaugos teikimo režimas – teisės aktų nustatytas atlygintinas ar nemokamas paslaugos teikimas nustatytais terminais ir tvarka. Viešojo administravimo subjektai atsako už jų administruojamų paslaugų teikimo teisėtumą.

1.3. Viešųjų paslaugų teikimo administravimas savivaldybėse

Kad geriau suvokti viešųjų paslaugų administravimo sampratą, detaliau panagrinėsime kas yra viešųjų paslaugų teikėjai ir šių paslaugų administravimo subjektai.

Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis kiti fiziniai bei juridiniai asmenys. Įstatymas nustato, kad savivaldybė yra atsakinga už viešųjų paslaugų teikimą gyventojams ir veikia gyventojų interesais. Savivaldybė organizuoja viešųjų paslaugų teikimą per esančius viešųjų paslaugų teikėjus, kurie dirba teikdami paslaugas dabar (biudžetines ir viešąsias įstaigas, savivaldybės įmones, akcines bendroves ir kitus subjektus). Jeigu savivaldybei prireikia teikti naujas paslaugas arba teikiamų paslaugų kiekis ir/ar kokybė netenkina vartotojų, savivaldybės šiuos poreikius gali tenkinti steigdamos naujus viešųjų paslaugų teikėjus (įstaigas bei įmones) arba sudarydamos viešųjų paslaugų teikimo sutartis su fiziniiais ir juridiniais asmenimis. Teikdami savivaldybės gyventojams viešąsias paslaugas, jų teikėjai privalo vadovautis savivaldybės institucijų sprendimais ir kitais teisės aktais. Vietos savivaldos pakeitimo įstatyme atsirado nauja nuostata, kad savivaldybės steigia naujus viešųjų paslaugų teikėjus tik tais atvejais, kai kiti teikėjai viešųjų paslaugų neteikia arba negali jų teikti gyventojams ekonomiškai ir geros kokybės. Tai reiškia, kad, prieš steigdama savo įstaigą ar įmonę viešosioms paslaugoms teikti, savivaldybė privalo išsiaiškinti visas kitų fizinių ir juridinių asmenų galimybes teikti tokias paslaugas. Vietos savivaldos įstatymas taip pat nustato, kad, steigdama naujus viešųjų paslaugų teikėjus, savivaldybė turi siekti, kad už užmokestį teikiamos viešosios paslaugos būtų ekonomiškai racionalios ir kad nustatytas užmokestis už jas padengtų tų paslaugų teikimo bei kitas su jų teikimu susijusias teikėjo išlaidas, bet šių paslaugų teikimas

neturėtų virsti pelno siekiančia veikla. Tai turėtų padėti sumažinti teikiamų paslaugų kainas. Labai svarbi įstatymo nuostata yra ta, kad savivaldybė turi siekti, jog viešosiomis paslaugomis galėtų naudotis visi savivaldybės gyventojai ir kad šios paslaugos būtų teikiamos nuolat [8. P.19].

Vienas savivaldybės skyrius gali kontroliuoti, kaip kitas skyrius įgyvendina jam priskirtą funkciją. Pavyzdžiui, jeigu komunalinių paslaugų skyrius organizuoja atliekų tvarkymą, sveikatos skyrius gali prižiūrėti, ar prisilaikoma sanitarijos normų, aplinkos apsaugos skyrius gali kontroliuoti, ar atliekos tinkamai rūšiuojamos, ar jas deponuojant arba deginant nepažeidžiami gamtosauginiai normatyvai, o finansų skyrius gali tikrinti apmokėjimą ir atsiskaityti už paslaugas.

Taip pat kiekviena skyriui priskirta funkcija turi būti paskirstyta skyriaus tarnautojams, įrašant funkciją ar jos dalį bei jos vykdymo sąlygas į kiekvieno tarnautojo ar darbuotojo darbo aprašymą ar tarnybinę instrukciją. Tuo pačiu į tarnautojo ar darbuotojo darbo aprašymą negalima įrašyti funkcijų, kurios nėra įrašytos į skyriaus funkcijas, o tuo labiau negalima reikalauti, kad tarnautojas arba darbuotojas vykdytų jam nepriskirtas funkcijas. Tuo labiau administracijos tarnautojui ar darbuotojui negali būti priskirtos funkcijos, kurios nėra įrašytos į savivaldybės tarybos veiklos reglamentą.

Tokia sistema ne tik supaprastina valdymą, nes kiekvienas darbuotojas žino, ką konkrečiai jis turi veikti atlikdamas pareigas, bet ir leidžia nustatyti optimalų darbuotojų skaičių, nes kiekvienas darbas kiekvienoje darbo vietoje gali būti įvertintas ir laiko, reikalingo funkcijai atlikti normatyvais, ir papildomomis techninėmis išlaidomis, ir darbo užmokesčiu.

Tačiau, jeigu vieno tarnautojo konkrečiai funkcijai įgyvendinti nepakanka pagal jokių normatyvus, kitas darbuotojas padėti vykdyti šią funkciją gali tik tada, kai jam yra pilnas tokio paties darbo krūvis. Tada funkcijos įgyvendinimas padalijamas teritoriniu arba šakiniu principu.

Taip pat neracionalu, kai keli darbuotojai kuruoja vieną, kad ir kelias gretutines funkcijas įgyvendinančią įmonę ar įstaigą. Tokiu atveju geriau, kai šios funkcijos priskiriamos vienam darbuotojui. Tik didelėse savivaldybėse atskirai tokių funkcijų grupei gali būti steigiamas atskiras skyriaus padalinys ar net skyrius [12. P.237].

Savivaldybės kompetencijai pirmiausiai priskiriamos tos paslaugos, kurias teikiant būtina ypač griežta taisyklių, normų ir standartų kontrolė. Savivaldybėms priskiriamos šios funkcijos:

1. Teritorijos planavimas, ūkio raidos analizė, prognozės, raidos koncepcijų sudarymas.
2. Geografinės informacinės sistemos valdymas – infrastruktūros, turto, gyventojų, jų veiklos, pajamų ir kitų duomenų registras, jo analizė, prognozavimas.
3. Aplinkos kontrolė – statybų planavimas, aplinkosauga, teritorijų sanavimas, pastatų ir statinių kokybės kontrolė.

4. Bendruomeninės infrastruktūros plėtra.
5. Viešosios tvarkos palaikymas, civilinė sauga, eismo kontrolė.
6. Socialinės ir sveikatos saugos organizavimas.
7. Gamtos, kultūros, istorijos paveldo globa ir racionalus naudojimas.
8. Švietimo organizavimas ir kontrolė.

Tačiau dalį taip pat savivaldybės kompetencijai įstatymo priskiriamų funkcijų pilnai arba bent didžiąja dalimi gali atlikti savivaldybės nuosavybės arba iš dalies privačios įmonės ir įstaigos. Tai daugiausia civilizacijos raidoje atsiradusi ūkinė veikla, pradėta vykdyti pačių savivaldybių arba jų iniciatyva, kuri dėl savo specifikos yra monopolistinė, arba negali būti reguliuojama rinkos metodais. Tai:

1. Centralizuotas šilumos, elektros, vandens, dujų tiekimas, lietaus vandens ir buitinių nuotekų valymas, sąvartynai.
2. Viešojo transporto organizavimas.
3. Nekomercinės kultūros, laisvalaikio organizavimas.
4. Pagrindinis (privalomas) švietimas.
5. Vaikų ir jaunimo dienos centrų, ikimokyklinio ir popamokinio lavinimo organizavimas.
6. Specialusis lavinimas (meno, sporto, techninės kūrybos būreliai ir mokyklos).
7. Gyventojų užimtumo ir viešųjų darbų organizavimas.
8. Socialinio būsto statyba.
9. Kapinių priežiūra.

Trečiąją grupę sudaro veikla, kurią savivaldybės užsakymu ir jos nustatytais sąlygomis gali atlikti privačios struktūros ar nevyriausybinių organizacijos:

1. Komunalinių atliekų surinkimas ir tvarkymas.
2. Keleivių ir krovinių vežimas.
3. Turizmo organizavimas.
4. Infrastruktūros objektų statyba ir eksploatavimas.
5. Socialinė globa ir rūpyba.

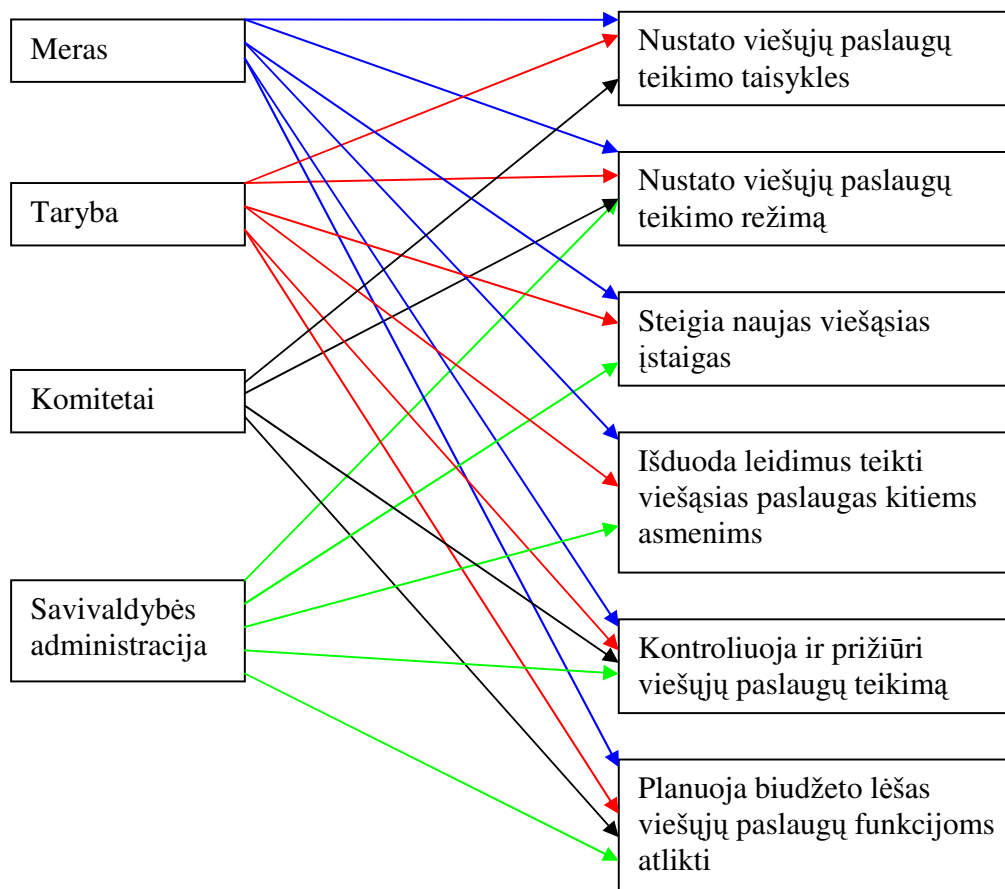
Išankstinis nusistatymas, jog privačios ūkinės veiklos modelis visais atvejais leidžia greičiau, kokybiškiau ir mažesnėmis sąnaudomis vykdyti savivaldybei priskirtas funkcijas, neatlaiko kritikos. Savivaldybės tikslas yra siekti visuotinės gerovės, visiems savivaldybės gyventojams sudaryti vienodas sąlygas naudotis jų lėšomis sukurta infrastruktūra, todėl ūkinės veiklos ekonomiškumas vienoje, atskirai paimtoje ūkio šakoje, neturi tapti lemiamu privatizavimo kriterijumi. Į visą savivaldybės ūkį reikia žiūrėti kompleksiskai. Vienoje ūkio sferoje privatizavimo keliu sumažinus

paslaugos kainą, galima susilaukti žybaus tarifo augimo kitoje. Visiškai nepriimtinas yra monopolinių ūkinės veiklos įmonių privatizavimas, ypač, jeigu prarandamos valdymo ir kontrolės galimybės. Jau ne vienas ir Lietuvos miestelis ar kaimas yra nukentėję dėl neprotingo šilumos, vandens tiekimo įmonių, ar šias paslaugas kaip gretutinį produktą tiekusių bendrovių ir gamyklų privatizavimo. Kai kur šios paslaugos gerokai pabrango, bet daug kur jų iš viso neliko [12. P.238].

Bet kokia savivaldybės veikla turi būti rentabili tiek savivaldybei, tiek ir jos darbdaviui – bendruomenei. Tai fiksuojama ir įstatymu, nustatančiu, kad savivaldybės biudžetas negali būti deficitinis, t.y., išlaidos negali viršyti pajamų. Todėl ir savivaldybės paslaugos neprivalo duoti grynojo pelno ekonomine prasme, nes jos teikiamos už iš anksto sumokėtus bendruomenės mokesčių mokėtojų pinigus. Netgi, jeigu gyventojai ir papildomai moka už jiems tiesiogiai suteikiamas paslaugas pagal savivaldybės nustatytus tarifus [5. P.241].

Savivaldybė viešąsias paslaugas teikiančias įmones gali kontroliuoti arba tiesiogiai (savivaldybės nuosavybės ir savivaldybės viešąsias įmones), arba per savo atstovus įmonių valdymo struktūrose (akcines ir ribotos atsakomybės įmones), arba per valdybas (tikslines sąjungas, gamybinius susivienijimus, kooperatyvus), ir net pagal sutartis. Paprastai šias funkcijas vykdo patys politiniai bendruomenės atstovai – tarybos nariai ir jų padėjėjai. Tik techninę paslaugų kokybę paliekama kontroliuoti specialistams. Dažniausiai tokiai įmonei ar įstaigai viešosios paslaugos vykdymo sutartyje iškeliami reikalavimai kasmet pateikti savivaldybės tarybai savo ūkinės veiklos planą, finansines ataskaitas bei savivaldybės ekonominės ir socialinės plėtros planui rengti reikalingus duomenis. Biudžetinių lėšų panaudojimą tokiose įmonėse ir įstaigose savivaldybės kontrolės organai prižiūri papildomai, o jų su savivaldybės garantija gautų kreditų panaudojimo tikslingumą tikrina savivaldybės ar nepriklausomas auditorius [12. P.243].

Šiame darbe bus nagrinėjama savivaldybių administravimo subjektų veikla administruojant viešųjų paslaugų teikimą. Tai subjektai, kuriems įstatymai ar savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje (schema Nr.3).

Pav: Viešųjų paslaugų teikimą administruojančių subjektų veikla

1.3.1. Viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo srityje Lietuvos savivaldybėse

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas atliekas apibūdina kaip bet kokias medžiagas ar daiktus, kuriomis jų turėtojas atsikrato, nori atsikratyti ar privalo atsikratyti. Šis įstatymas nustato bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai, bei pagrindinius atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principus. Per pastaruosius kelerius metus žymiai padidėjo pagaminamų atliekų kiekis, pakito sudėtis. Kylant pragyvenimo lygiui, auga vartojimas, didėja ir komunalinių atliekų srautas. Komunalinių atliekų

srautas yra apibūdinamas kaip bendras gyvenamųjų namų, verslo įstaigų, gamyklų ir organizacijų kietų atliekų srautas ar atskiri to srauto komponentai, kurie yra perdirbami ar atiduodami saugoti į sąvartynus. Atliekų kalnai, ypatingai ne joms skirtose arba tinkamai neįrengtose vietose ima kelti pavojų ne tik aplinkai, bet ir žmonių sveikatai.

Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, organizuojanti komunalinių atliekų, susidarančių atitinkamoje teritorijoje, tvarkymą. Jos atsakingos už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o esantys savivaldybių teritorijose gyventojai ir ūkio subjektai (įmonės, įstaigos ir organizacijos) privalo naudotis šia sistema (jeigu jų gamtos išteklių naudojimo leidimuose nenustatyta kitaip. Visi atliekų turėtojai turi apmokėti atliekų tvarkymo išlaidas ir laikytis nustatytų atliekų tvarkymo reikalavimų.

Svarbiausioji savivaldybės institucijų užduotis – pasiūlyti viešąją komunalinių atliekų tvarkymo (surinkimo, naudojimo ir šalinimo) paslaugą visiems gyventojams ir ūkio subjektams (įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms), užtikrinti, kad ši paslauga atitiktų aplinkosauginius, techninius - ekonominius ir higieninius reikalavimus, būtų patogi ir prieinama vartotojams.

Atliekų tvarkymo sistemą sudaro atliekų surinkimas, jų rūšiavimas ir naudojimas, senų sąvartynų uždarymas ir rekultivavimas, naujo, atitinkančio Lietuvos ir ES teisės aktus, komunalinių atliekų sąvartyno statyba, efektyvus atliekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimas ir administravimas [16. P.32].

Pagal pavyzdines (rekomenduojamas) savivaldybių atliekų (komunalinių) tvarkymo taisykles, rekomenduojamas toks savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo organizavimas:

- Savivaldybė organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, būtiną jos teritorijoje susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti.
- Savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistema teikia komunalinių atliekų surinkimo, išvežimo, rūšiavimo, naudojimo ir šalinimo paslaugas visiems savivaldybės teritorijoje esantiems komunalinių atliekų turėtojams.
- Savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos esama būklė, organizavimo bei plėtros tikslai ir priemonės aprašyti savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo plane, parengtame atsižvelgiant į Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą ir į regiono komunalinių atliekų tvarkymo planą.
- Savivaldybės pagal savo kompetenciją rengia, leidžia ir įgyvendina atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus ir kontroliuoja jų vykdymą savo teritorijose. Daliai komunalinių atliekų tvarkymo organizavimo funkcijų vykdyti savivaldybės administracija

kartu su kitomis regiono savivaldybėmis gali įsteigti Regioninį atliekų tvarkymo centrą (toliau – RATC), kuris vykdo veiklą pagal RATC įstatus ir kitus dokumentus.

- RATC arba savivaldybės administracija organizuoja savivaldybės teritorijoje komunalinių atliekų ir nuo jų atskirtų antrinių žaliavų, pavojingų buities atliekų, žaliųjų bei didžiųjų ir kitų naudoti tinkančių atliekų surinkimą bei jų išvežimą į atitinkamus atliekų tvarkymo įrenginius (regioninį sąvartyną ir jo teritorijoje esančią rūšiavimo liniją ir kompostavimo aikštelę). RATC organizuoja komunalinių atliekų priėmimo punktų ir kitų regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros įrenginių įrengimą bei eksploatavimą, įskaitant komunalinių atliekų priėmimo punktuose surenkamų antrinių žaliavų, pavojingų buities atliekų, buityje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų, žaliųjų bei didžiųjų ir kitų naudoti tinkančių atliekų išvežimą perdirbti bei saugoti pavojingų buities atliekų laikino saugojimo aikštelėje arba kompostuoti kompostavimo aikštelėje [7].

Savivaldybės turi parengti atliekų tvarkymo planus, atsižvelgdamos į tokius atliekų tvarkymo įstatymo reikalavimus:

1. Savivaldybių atliekų tvarkymo planuose turi būti nustatytos priemonės, užtikrinančios valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą.
2. Pagrindinis savivaldybių atliekų tvarkymo planų tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemones, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims.
3. Savivaldybių atliekų tvarkymo planus rengia savivaldybės ir tvirtina savivaldybių tarybos [1].

Toliau apžvelgsime komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimą.

1. Savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti. Šiose sistemose gali būti tvarkomos visos atliekos, išskyrus atliekas įmonių, kurių leidimuose nustatyti atliekų tvarkymo reikalavimai negali būti įvykdyti savivaldybių organizuojamose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose.
2. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad skatintų atliekų naudojimą ir perdirbimą.

3. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuojamos taip, kad miestai, miesteliai ir kaimai būtų aprūpinti:
  - 1) atliekų surinkimo ir išvežimo priemonėmis;
  - 2) atliekų rūšiavimo jų susidarymo vietose priemonėmis. Rūšiavimo priemonėmis turi būti užtikrintas asmenims patogus antrinių žaliavų surinkimas;
  - 3) atskirų komunalinių atliekų srautų – buityje susidarančių statybos ir griovimo atliekų, didžiųjų atliekų (baldų ir pan.), elektros ir elektroninės įrangos, naudotų padangų – atskiro surinkimo priemonėmis;
  - 4) buityje susidarančių pavojingų atliekų atskiro surinkimo priemonėmis.
4. Eksploatuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą savivaldybės gali pavesti (kaip privalomą užduotį) savivaldybės įsteigta bendrovei arba kelių savivaldybių įsteigta atliekų tvarkymo įstaigai, įmonei ar organizacijai. Savivaldybės gali organizuoti ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir plėtojimo paslaugų operatorių (atliekų tvarkytojų) atrankos konkursą arba, nutarusios įvesti vietinę rinkliavą iš atliekų turėtojų už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą, turi organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo (komunalinių atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo ir plėtojimo) paslaugų viešojo pirkimo konkursą.
5. Įmonės, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, įskaitant antrinių žaliavų surinkimą, šią veiklą savivaldybės teritorijoje gali vykdyti tik tuo atveju, jeigu yra sudariusios sutartis su savivaldybe (arba savivaldybės (kelių savivaldybių) įsteigtu juridiniu asmeniu, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą) Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka [1].

Vadovaujantis tokios atliekų sistemos organizavimo 4 punktu, savivaldybė gali pasirinkti vieną iš šių įstatyme numatytų atliekų tvarkymo sistemų (arba jų derinius):

- 1) pati užsiimti atliekų tvarkymu, viena ar su kitomis savivaldybėmis įsteigdama atliekų tvarkymo bendrovę;
- 2) organizuoti atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo operatorių atrankos konkursą, kai atestuoti operatoriai patys sudaro atliekų tvarkymo sutartis su atliekų turėtojais ar jų atstovais - ūkį eksploatuojančiomis įmonėmis;

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas, numatęs šias atliekų tvarkymo alternatyvas, įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d. Iki tol pagal įstatymą savivaldybėms buvo numatyta tik prievolė organizuoti atliekų tvarkymą, konkrečiai nenurodant, kokiais būdais tai gali būti padaryta. Plėtojantis rinkos santykiams, privatizuojant atliekų tvarkymo paslaugas teikiančias įmones, esant

laisvam įėjimui į rinką, komunalinių atliekų tvarkyme susiformavo konkurencinė aplinka - atliekų turėtojai gali rinktis atliekų tvarkymo paslaugos teikėją [17].

Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI) pateikia tokius komunalinių atliekų tvarkymo rinkos ypatumus. Anot LLRI, komunalinių atliekų tvarkymo rinka pasižymi tuo, kad:

1) joje egzistuoja „zuikių“ problema, kai nepageidaujantys mokėti už atliekų išvežimą atliekų turėtojai gali būti linkę atliekas šalinti viešose vietose ar į kitų asmenų atliekų dėžes, ar vengti mokėti paslaugas teikiančioms įmonėms;

2) nepaisant to, ar sudarytos sutartys tarp atliekų turėtojų ir atliekų tvarkytojų, komunalinės atliekos turi būti šalinamos reguliariai ir dažnai, nes jų užsigulėjimas darko aplinką, kelia epidemiologinę grėsmę;

3) dar visai neseniai Lietuvoje ši rinka buvo monopolizuota savivaldybių įsteigtų įmonių;

4) egzistuoja viešos erdvės, kuriose esančios atliekos yra tarsi „bešeimininkės“, jų tvarkymą turi organizuoti savivaldybė;

5) siekiant rūpintis miesto ar kitų teritorijų „veidu“, gali būti pageidavimų unifikuoti atliekų surinkimo konteinerius, o dažnai tam tikra unifikacija gali būti naudinga tiek technologiniu požiūriu, tiek siekiant turėti didesnę paslaugų teikėjų pasirinkimą;

6) daugiabučiuose namuose reikia įrengti aikšteles atliekų konteineriams, tuo tarpu nėra visiškai aišku, kam aikštelės priklauso ir kas jas turi prižiūrėti – gyventojai, savivaldybė ar paslaugos teikėjai;

7) neorganizuotų kolektyvinių atliekų turėtojų atveju sudėtinga organizuoti sutarčių sudarymą;

8) kolektyvinės atliekų šalinimo sistemos atveju sunku išmatuoti suteiktos atliekų šalinimo paslaugos apimtis ir tiksliai susieti ją su apmokėjimu.

Atsižvelgiant į pateiktus verslo ypatumus, dažnai įsivaizduojama, jog nepakanka komunalinių atliekų rinką vien tik reguliuoti ir nustatyti būtinus veiklos joje standartus. Ketinimai padidinti vietos valdžios vaidmenį tvarkant komunalines atliekas, suvaržyti konkurenciją arba perkelti ją į valdžios koridorius sutinkami dažnoje savivaldybėje. Dažnai savivaldybėse daroma klaidinga prielaida, kad tik centralizuota ar rinkliavų sistema gali išspręsti komunalinių atliekų tvarkymo problemas. Deja, pernelyg siaurai žiūrint į atliekų tvarkymo klausimą, pamiršamas pagrindinis asmuo – vartotojas, gyventojas, dėl kurio veiklos atsiranda poreikis šalinti atliekas ir kuris turi pasirinkti, kas jam priimtinausiu būdu ir už tinkamiausią kainą galės atlikti šią paslaugą. Be to, taikant rinkliavų principą labiausiai nutolstama nuo principo „teršėjas moka“, nes nėra jokios galimybės susieti rinkliavą su atliekų apimtimis [17].

Siekiant efektyviai išspręsti aplinkosaugines problemas bei užtikrinti atliekų tvarkymo paslaugų įperkumą ir jų visuotinumą vartotojams, būtina skirti didelę finansinę paramą infrastruktūros plėtrai bei pertvarkyti atliekų tvarkymo sektorių, sukuriant regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas. Parama negali užtikrinti ilgalaikio bei nuolatinio atliekų tvarkymo sistemos finansavimo. Todėl pirmas žingsnis, reorganizuojant komunalinių atliekų tvarkymą Lietuvoje, buvo regioninių atliekų tvarkymo centrų įsteigimas, kurie ateityje turėtų tapti pagrindiniais šio sektoriaus dalyviais ir organizuoti šio sektoriaus darbą taip, kad įmokos už atliekų tvarkymą padengtų sąnaudas. Tokiu būdu, įgyvendinus regioninį atliekų tvarkymą, bus galima racionaliau išspręsti ne tik aplinkosaugines problemas, bet ir užtikrinti šių paslaugų visuotinumą ir prieinamumą savivaldybių gyventojams. Kadangi šiuo metu ne visiems savivaldybių gyventojams šios paslaugos prieinamos, nes dažniausiai jų teikimo administravimas neatitinka atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų, todėl dabar didžiausias dėmesys skiriamas regioninių komunalinių atliekų sistemų plėtros skatinimui – Aplinkos ministerija rengia metodinę medžiagą savivaldai, kuri padėtų savivaldybių merams, taryboms bei administracijoms nustatyti būtiną paslaugų kokybę, parinkti atliekų tvarkytojus bei jų paslaugų apmokėjimo formas ir įkainių dydžius.

1.3.2. Viešųjų paslaugų administravimas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Lietuvos savivaldybėse

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas nustato geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo pagrindus, ir reglamentuoja vandens tiekėjų bei abonentų (vartotojų) teisinius santykius.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikia savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamos įmonės – tai savivaldybės įmonės, veikiančios pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės, kuriose savivaldybei ar kelioms savivaldybėms nuosavybės teise priklauso toks akcijų skaičius, kuris suteikia įstatymuose arba steigimo dokumentuose nustatytą kvalifikuotą balsų daugumą, reikalingą priimti sprendimą reorganizuoti bendrovę [3]. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas bei administravimas glaudžiai susijęs, detaliau tai aptarsime 1.3.2.3. skirsnyje.

1.3.2.1. Geriamojo vandens tiekimas

Aprūpinimas geriamuoju vandeniu yra vienas svarbiausių civilizacijos egzistavimo ir išlikimo poreikių. Dabartiniu metu geriamu vandeniu apsirūpinama išimtinai iš požeminio vandens sluoksnių. Požeminio vandens išteklių yra pakankamai, todėl nėra jokios reikmės keisti vandens apsirūpinimo principo. Svarbiausia problema šiuo metu yra vandens tiekimo tinklų atnaujinimas.

Teritorinis vandens išteklių valdymas vyksta apskrityse bei savivaldybėse. Kai kurios vandens išteklių valdymo funkcijos yra deleguotos Sveikatos apsaugos ministerijai. Ministerijai pavaldžios institucijos (Higienos inspekcija, Visuomenės sveikatos centras, Mitybos centras) tikrina geriamo vandens kokybę, įvertina geriamo vandens atitikimą standartams [14].

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme apibrėžiamos tokios sąvokos: vandens tiekėjas – juridinis asmuo, taip pat užsienio valstybės juridinio asmens filialas, įregistruotas Lietuvos Respublikoje, šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka įgijęs teisę vykdyti geriamojo vandens tiekimą ir (arba) teikti nuotekų tvarkymo paslaugas. Vandens tiekimas – ūkinė komercinė veikla, susidedanti iš techninių, organizacinių ir ekonominių priemonių, reikalingų geriamajam vandeniui išgauti, pristatyti ir parduoti abonentui (vartotojui). Vandens tiekimo infrastruktūra – vandeniui išgauti, geriamajam vandeniui ruošti, laikyti, transportuoti, tiekti ir apskaitai skirtų statinių, įrenginių ir komunikacijų kompleksas (vandens kauptuvo įrenginiai, vandens gerinimo įrenginiai, siurblinės, vamzdynai, šuliniai, apskaitos prietaisai ir kiti objektai).

1.3.2.2. Nuotekų tvarkymas

Nuotekų dumblo tvarkymas – aktuali problema ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Griežtėjantys aplinkosauginiai reikalavimai Lietuvoje skatina diegti modernias ir efektyvias nuotekų valymo technologijas. Dėl to susidaro daugiau dumblo, kurio tvarkymas iki šiol naudojamais būdais pradeda kelti grėsmę aplinkai, nebeatitinka ilgalaikių visuomenės interesų, prieštarauja darnios plėtros principams. Per 90 proc. šalyje susidarančio dumblo sandėliuojama specialiose aikštelėse, ne visada tinkamai įrengtose. Kyla reali grėsmė požeminio ir paviršinio vandens kokybei. Tokiam dumblo tvarkymui kasmet reikia dešimties hektarų žemės, kuri galėtų būti panaudojama kitiems visuomenės poreikiams. Dėl to būtina ieškoti naujų sprendimų, kurių visuma iš esmės išspręstų per eilę metų atsiradusią problemą. Problema bus sėkmingai sprendžiama tik tuo atveju, jeigu dumblo

tvarkymas turės gerai subalansuotą teisinę bazę, bus numatyti realūs apdoroto dumblo galutinio panaudojimo būdai [18]. Nuotekų valykla yra kiekvieno miesto, gyvenvietės ir kaimo privalomas infrastruktūros elementas. Jei visuomenė nori, kad aplinka ir vandens telkiniai būtų švarūs ir tinkami naudojimui, tai turi būti pastatyti nuotekų valymo įrenginiai kiekvienai urbanizuotai teritorijai.

Apibrėšim pagrindines, toliau naudojamas sąvokas. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme nuotekos apibūdinamos kaip buityje, ūkio ar gamybinėje veikloje naudotas arba perteklinis (kritulių, paviršinis, drenažinis ar pan.) vanduo, kurį jo turėtojas, naudodamasis nuotekų tvarkymo infrastruktūra, išleidžia į gamtinę aplinką arba į kitiems asmenims priklausančią nuotekų tvarkymo infrastruktūrą. Nuotekų tvarkymas – nuotekų surinkimas, transportavimas, valymas, apskaita, tyrimas, išleidimas į aplinką ir valymo metu susidariusio dumblo ir kitų atliekų tvarkymas. Nuotekų tvarkymo infrastruktūra – nuotekoms tvarkyti skirtų statinių, įrenginių ir komunikacijų kompleksas (vamzdynai, šuliniai, siurblinės, nuotekų valymo įrenginiai ir kiti objektai). Nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas – ūkinė komercinė veikla, susidedanti iš techninių, organizacinių ir ekonominių priemonių, skirtų abonentų (vartotojų) nuotekoms tvarkyti.

1.3.2.3. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų administravimas Lietuvoje

Kaip minėta, Lietuvoje geriamasis vanduo tiekiamas vien iš požeminių vandens šaltinių. Dėl šios priežasties daugelyje vietų viešai tiekiamas geriamasis vanduo yra pakankamai geros kokybės. Deja, kai kurių požeminių vandens telkinių vandenyje yra per didelės geležies, mangano ir fluoro koncentracijos, todėl vandenį, prieš tiekiant į paskirstymo sistemas, reikia valyti. Dar didesnė viešojo vandens tiekimo problema yra bloga vandens tiekimo infrastruktūros būklė. Dėl šios priežasties blogėja vartotojams tiekiamo vandens kokybė, didėja vandens nuostoliai, avarijų skaičius, vandens savikaina ir pan. Ne geresnė ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros būklė. Susidėvėjusi infrastruktūra kelia grėsmę aplinkai ir gyventojų sveikatai. Pagal galiojančius reikalavimus valoma tik 77 proc. centralizuotomis sistemomis surenkamų nuotekų. Ypatingai bloga situacija mažuose miesteliuose ir kaimuose.

Centralizuotai tiekiamu vandeniu Lietuvoje aprūpinama tik apie 63 proc. visų šalies gyventojų (90 – 95 proc. didžiųjų miestų gyventojų ir apie 20 – 30 proc. kaimo gyventojų). Apie 1 mln. gyventojų naudoja gruntinį kastinių šulinių arba individualių gręžinių vandenį, kuris dažnai yra

užterštas ir neatitinka reikalavimų. Šiuo metu centralizuoto nuotekų surinkimo ir tvarkymo paslauga prieinama tik 62 proc. visų gyventojų. Labai blogai išvystyta paviršinių (lietaus) nuotekų tvarkymo infrastruktūra, todėl didelė jų dalis į paviršinius vandens telkinius patenka nevalytos ir daro didelį poveikį vandens telkinių būklei.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektoriaus būklę ateityje labiausiai lems du veiksniai: kokybiškų ir įperkamų viešųjų vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų poreikio augimas mieste ir kaimo gyvenvietėse, ir prisiimtų įsipareigojimų geriamojo vandens tiekimo bei miestų nuotekų tvarkymo srityse vykdymas, pareikalausiantis didelių investicijų į vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtrą.

Plečiant nuotekų surinkimo ir valymo infrastruktūrą proporcingai didėja ir nuotekų valymo metu susidarančio dumblo kiekiai. Didžioji dalis dumblo nėra tinkamai tvarkoma, o tik kaupiama. Šiuo metu yra apie 80 dumblo laikino saugojimo aikštelių, kurių bendras plotas siekia 180 ha. Juose sukaupta apie 4 mln. tonų dumblo. Atsirado poreikis neatidėliotinai diegti modernesnes, našesnes ir aplinkai palankesnes dumblo tvarkymo technologijas, leidžiančias žymiai sumažinti susidarančio dumblo kiekį, o apdorotą dumblą panaudoti kaip atsinaujinantį energijos šaltinį. Taip pat būtina pasirūpinti esamų dumblo saugojimo aikštelių sutvarkymu.

Vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą įstatymų nustatyta tvarka reguliuoja šios institucijos:

- 1) Vyriausybė;
- 2) Aplinkos ministerija;
- 3) Sveikatos apsaugos ministerija;
- 4) Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės;
- 5) Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija;
- 6) Savivaldybių institucijos;
- 7) Nacionalinė vartotojų teisių apsaugos taryba prie Teisingumo ministerijos [3].

Šiame darbe nagrinėjama bus tik savivaldybių institucijų kompetencija vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme:

- 1) Savivaldybių institucijos organizuoja ir koordinuoja geriamojo vandens išgavimą, tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje;
- 2) Savivaldybių tarybos vykdo viešajam vandens tiekimui skirtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininkų arba savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamų įmonių, kurioms priklauso ši infrastruktūra, dalyvio teises ir pareigas;

- 3) Savivaldybių tarybos, vadovaudamosi Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatyta geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, nustato viešųjų vandens tiekėjų tiekiamo geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas;
- 4) Savivaldybių institucijos nustato naujų abonentų, išskyrus vartotojus, prijungimo prie viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros įmoką pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintą metodiką;
- 5) Savivaldybių tarybos tvirtina vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savivaldybės teritorijoje plėtros planus;
- 6) Savivaldybių institucijos teritorijų planavimo procedūrų metu prižiūri, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektai ir jų apsauginės zonos būtų išdėstyti komunikacijų koridoriuose arba būtų užtikrintos galimybės naudotis servituto teise, kai reikia prižiūrėti, keisti ir kitaip naudoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektus;
- 7) Savivaldybių tarybos bendruosiuose arba specialiuosiuose teritorijų planavimo dokumentuose tvirtina viešojo vandens tiekimo teritorijų ribas, nepažeisdamos savivaldybės teritorijos ribų;
- 8) Savivaldybių institucijos tvirtina viešojo vandens tiekėjo veiklos savivaldybės teritorijoje sutartis;
- 9) Savivaldybių institucijos atlieka kitas Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo ir kitų įstatymų nustatytas funkcijas.

Viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise priklauso savivaldybei, kurios teritorijoje vykdomas viešasis vandens tiekimas, arba šios savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamai įmonei. Viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, kuri nuosavybės teise priklauso kitiems asmenims ir yra reikalinga viešajam vandens tiekimui, savivaldybės iniciatyva gali būti išperkama savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamos įmonės ar savivaldybės nuosavybėn. Vyriausybės nustatyta vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarka arba gali būti sudaromos sutartys dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos ir pan.).

Savivaldybė turi sudaryti sąlygas viešajam vandens tiekėjui naudotis savivaldybei ir savivaldybės kontroliuojamai įmonei nuosavybės teise priklausančia viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra. Viešajam vandens tiekėjui, kuris yra savivaldybės (savivaldybių)

kontroliuojama įmonė, savivaldybei nuosavybės teise priklausanti viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra perduodama patikėjimo teise. Kitų teisinių formų viešiesiems vandens tiekėjams savivaldybei nuosavybės teise priklausanti viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra konkurso viešajam vandens tiekėjui parinkti dokumentuose nurodytomis sąlygomis išnuomojama arba perduodama suteikiant koncesiją. Savivaldybės kontroliuojamai įmonei nuosavybės teise priklausanti viešojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra viešajam vandens tiekėjui išnuomojama savivaldybės tarybos nustatyta tvarka [3].

Kalbant apie vandens sektoriaus dabartinę būklę Lietuvoje, akivaizdu, kad ūkio plėtra yra labai netolygi ir nesubalansuota miestuose ir kaimo vietovėse - daugiau kaip 30 proc. šalies gyventojų vandens paslaugos neprieinamos. Dėl šios priežasties kaimo regionuose apribota ir ekonominė plėtra. Tokiu būdu galima teigti, kad bendrų interesų paslaugoms nustatyti kriterijai Lietuvoje neįgyvendinti. Dabartinė vandens ūkio struktūra dėl didelio jos valdymo išskaidymo negalės užtikrinti pakankamų pajamų ilgalaikiai ir savarankiškai tiekėjų veiklai bei vartotojų poreikių tenkinimui. Nors vandens sektoriaus veiklos efektyvumas pastaraisiais metais pagerėjo, tačiau dauguma įmonių ir toliau dirba nuostolingai. Todėl neužtikrinamas pakankamas ir ilgalaikis vandens paslaugų finansavimas.

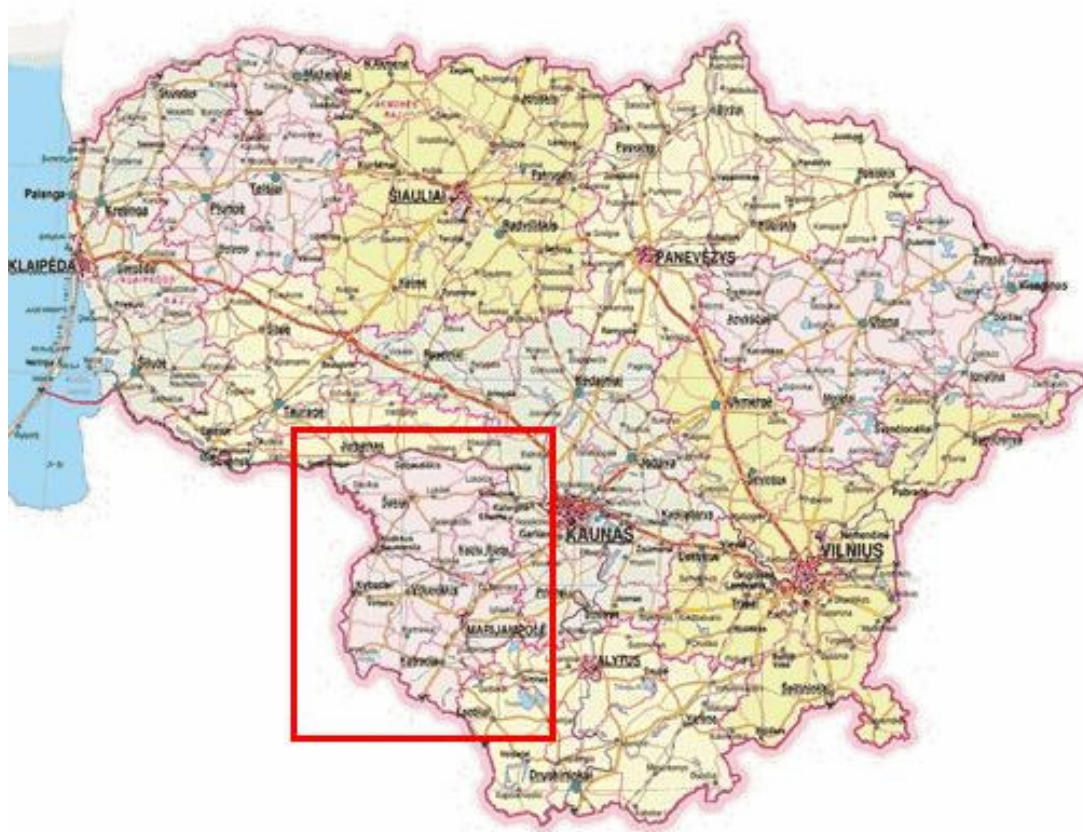
Vandens paslaugos yra bendro intereso paslaugos, jos turi būti ne tik aukštos kokybės, bet ir visuotinos. Todėl, pertvarkant vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio valdymą, būtina siekti, kad mažėtų vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo skirtumai kaimuose ir miestuose bei atskiruose šalies regionuose. Šiuo metu savivaldybių įmonės nesugeba vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikti visiems gyventojams. Todėl savivaldybių komitetai, tarybos nariai bei administracijų direktoriai turi teikti svarstytinus projektus merams, ir priimti sprendimus, kurie leistų sudaryti palankesnes veiklos sąlygas viešai vandenį tiekiančioms ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikiančioms įmonėms; sudarytų prielaidas privataus sektoriaus dalyvavimui vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio vystyme bei valdyme.

2.VIEŠŪJŲ PASLAUGŲ ADMINISTRAVIMO ATLIEKŲ TVARKYMO, VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO SRITYSE MARIJAMPOLĖS IR KAZLŲ RŪDOS SAVIVALDYBĖSE ANALIZĖ

2.1. Informacija apie Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybes

Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybės įsteigtos 2000 m. pavasarį po teritorinės administracinės reformos, kurios metu buvo panaikintas Marijampolės rajonas.

Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybių teritorijos yra pietinėje Lietuvos dalyje (1 pav.).

1 pav. Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybės

Kazlų Rūdos ir Marijampolės savivaldybės yra strategiškai svarbioje vietoje, nes per jų teritorijas eina automagistralė Via Baltica, geležinkelis, visai netoli yra Lietuvos–Lenkijos ir Lietuvos–Kaliningrado srities pasieniai.

2 pav. Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybių ribos

Marijampolės savivaldybė vakaruose ribojasi su Vilkaviškio rajonu, šiaurėje – su Kazlų Rūdos savivaldybe, pietuose – su Kalvarijos savivaldybe, rytuose – su Prienų ir Alytaus rajonų savivaldybėmis (2 pav.).

Savivaldybės centras – Marijampolės miestas, didžiausias Sūduvos (Suvalkijos) miestas, septintas pagal dydį Lietuvoje, apskrities centras, išsidėstęs abipus Šešupės. Marijampolės savivaldybės teritorija – tai Marijampolės miestas ir šešios seniūnijos: Gudelių, Igliaukos, Liudvinavo, Marijampolės, Sasnavos ir Šunskų.

Savivaldybė užima 755 km², iš jų 72 proc. užima žemdirbystės plotai, 12,3 proc. – miškai, 4,2 proc. – miestai ir gyvenvietės, 2 proc. – pramonės įmonės ir keliai, 6,9 proc. – kitos paskirties žemė. Marijampolės savivaldybėje gyvena 69,9 tūkst. žmonių.

Marijampolės savivaldybėje registruotos 8 akcinės bendrovės, 470 uždarytų akcinių bendrovių, 679 individualios įmonės, 30 viešųjų įstaigų, 6 valstybės įmonės, 5 ūkinės bendrijos, 5 kooperatinės bendrijos, 155 asociacijos.

Kazlų Rūdos savivaldybė vakaruose ir ribojasi su Vilkaviškio ir Šakių rajonų savivaldybėmis, pietuose – su Marijampolės savivaldybe, šiaurėje – su Kauno savivaldybe, rytuose – su Prienų rajono savivaldybe (2 pav.). Kazlų Rūdos savivaldybės teritorija – tai Kazlų Rūdos miestas ir keturios seniūnijos: Antanavo, Jankų, Kazlų Rūdos ir Plutiškių. Savivaldybės teritorija – 554 km², apie 60 proc. ploto užima miškai. Savivaldybėje gyvena apie 15 tūkst. žmonių.

Kazlų Rūdos savivaldybėje įregistruotos 2 akcinės bendrovės, 177 individualios įmonės, 70 uždarų akcinių bendrovių, 2 kooperatinės bendrovės bei viena valstybinė įmonė. Didžiąją dalį sudaro smulkaus ir vidutinio verslo įmonės. Labiausiai išplėtotos veiklos: pirminis medienos apdorojimas, produkcija iš medienos, krosnių ir krosnių degiklių gamyba, bendroji statinių statyba, krovinių gabenimai, didmeninė ir mažmeninė prekyba bei paslaugos.

Marijampolės savivaldybėje vandens tiekimo paslaugas teikia UAB „Sūduvos vandenys“. Bendrovės akcijos 100 proc. priklauso Marijampolės savivaldybei. Bendrovės paskirtis - vandens gavyba ir tiekimas bei nuotekų šalinimas ir valymas. Komunalines paslaugas: būsto ir pastatų ūkio administravimą, fekalijų ir dumblo išsiurbimą bei išvežimą, sąvartynų tvarkymą, teikia UAB „Marijampolės švara“, Antano Laukaičio IĮ, UAB „Marijampolės butų ūkis“. UAB „Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centro“ (MAATC) pagrindinis tikslas vykdyti Lietuvos Respublikos Atliekų tvarkymo įstatymu ir kitais atliekų tvarkymą reglamentuojančiais teisės aktais pavestas savivaldybėms funkcijas atliekų tvarkymo srityje ir įgyvendinti valstybės remiamą investicinį Marijampolės regioninės atliekų tvarkymo sistemos vystymo projektą. Akcininkės ir steigėjos yra Marijampolės, Vilkaviškio rajono, Šakių rajono, Kazlų Rūdos ir Kalvarijos savivaldybės.

Kazlų Rūdos savivaldybėje vandens tiekimo ir komunalines paslaugas teikia dvi bendrovės – UAB „Kazlų Rūdos komunalininkas“ ir UAB „Kazlų Rūdos paslauga“. Vandenį taip pat tiekia E. Kaminskienės IĮ.

2. 2. Viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo srityje Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse: situacija ir problemos

Eilę metų Marijampolės apskrityje atliekų tvarkymas buvo organizuojamas panašiai visose penkiose savivaldybėse. Savivaldybė buvo atsakinga už atliekų surinkimą ir tvarkymą, tačiau šią užduotį ji perduodavo subrangovui. Subrangovu galėjo būti arba privati įmonė, arba savivaldybės įmonė, arba pati savivaldybė ar seniūnija; atliekos buvo šalinamos vietiniame šiukšlyne arba sąvartyne. Tokia atliekų tvarkymo sistema buvo paprasta ir iš esmės didelio neigiamo poveikio aplinkai nedarė.

Pastaraisiais metais Lietuvoje plėtėsi gaminių bei paslaugų rinka, išaugo vartojimas. Esama atliekų tvarkymo sistema nėra pajėgi užtikrinti kasmet didėjančio atliekų kiekio sutvarkymo saugiu aplinkai ir ekonomiškai efektyviu būdu. Todėl esama sistema turi būti peržiūrima, modernizuojama, panaudojant tiek aplinkai, tiek gyventojams priimtinas atliekų tvarkymo technologijas.

Lietuvos įstatymuose pateikti aiškūs reikalavimai atliekų tvarkymui. Vietinės atliekų tvarkymo sistemos šių reikalavimų neatitinka, todėl turi būti sukurta nauja atliekų tvarkymo sistema.

Naujoji atliekų tvarkymo sistema pareikalaus didelių investicijų, kurios įmanomos tik tuo atveju, jei vietos valdžios institucijos bendradarbiaus tarpusavyje. Vietoj vietinių šiukšlynų ir sąvartynų turi būti įrengti regioniniai sąvartynai. Turi būti sukurta rinkos dėsniais ir ekonominiu skatinimu paremta atliekų perdirbimo sistema, kuri pakeis ankstesnę valstybės organizuojamą atliekų perdirbimo sistemą. Todėl atliekų tvarkymo klausimas turi būti sprendžiamas regioniniu lygiu. Regioninė atliekų tvarkymo sistema apims skirtingus atliekų srautus, nustatys savivaldybių atsakomybę už juos, identifikuos priemones atliekų saugojimui, surinkimui, vežimui, perkrovimui ir tvarkymui.

Šiuo metu Marijampolės apskrityje kasmet susidaro apie 350 tūkst. t atliekų. Į šį kiekį įeina pramonės atliekos, skystos ir mėšlo atliekos, statybos ir griovimo atliekos bei nuotekų dumblas, už kurio tvarkymą atsako atliekų gamintojai. Nemaža dalis šių atliekų tinka naudoti pakartotinai arba perdirbti, todėl neturi būti šalinamos sąvartyne. Marijampolės apskritis iš kitų Lietuvos regionų pasižymi gana dideliu susidarančiu skystų atliekų (mėšlo, kanalizacijos ir septinių medžiagų) kiekiu (~220 tūkst. t).

Marijampolės apskrities sąvartynuose 2000 m. buvo pašalinta apie 50 tūkst. t atliekų. Marijampolės apskrityje nepavojingų buitinių atliekų surinkimo ir tvarkymo sistema tebėra vystoma.

Organizuotai atliekos surenkamos miestuose ir gyvenvietėse, esančiose netoli miestų centrų. Daugelyje kaimo vietovių organizuotos atliekų surinkimo sistemos nėra, todėl kaimų gyventojai netiesiogiai yra verčiami sukurti nelegalius sąvartynus, deginti atliekas arba vežti jas į artimiausius teisėtus sąvartynus.

Savivaldybių merai, tarybos bei administracija turėtų labiau komunikuoti su seniūnais, pastebėti šias problemas ir inicijuoti atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą kaimiškose vietovėse, siūlyti rengti projektus. Kaip nurodyta ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme: „savivaldybės taryboje svarstytinus klausimus kartu su sprendimų projektais merui pateikia komitetai, komisijos, tarybos nariai, savivaldybės kontrolierius, savivaldybės administracijos direktorius.“ Sprendimų projektus dažniausiai rengia ir siūlo administracijos skyrių darbuotojai. Tačiau esant tokiai situacijai, administracija viena nepajėgi išspręsti visų problemų. Svarstyti klausimus sąvartynų uždarymo, atliekų tvarkymo sistemos gerinimo klausimais, tarybai turėtų aktyviau siūlyti ir komitetai (Aplinkosaugos ir kaimo reikalų, Socialinės ir sveikatos apsaugos), taipogi siūlyti administracijos direktoriui, kad jis nurodytų administracijos skyriams rengti projektus šiais klausimais.

Laikinas atliekų saugojimas yra įdiegtas tik Marijampolės savivaldybėje. SP UAB “Marijampolės švara” yra atsakinga už didžiųjų, perdirbamų ir pavojingų atliekų laikiną saugojimą. Užduočių įgyvendinimui šią atliekų tvarkymo įmonę samdo Marijampolės savivaldybė. Kazlų Rūdos ir kitose Marijampolės apskrities savivaldybėse, pavojingų, didžiųjų atliekų bei antrinių žaliavų laikino saugojimo sistema yra tebekuriama [15].

Šiuo metu Kazlų Rūdos savivaldybėje nėra įrenginių, skirtų buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimui, transportavimui ir laikinam saugojimui. Perdirbimo veiklos Marijampolės apskrityje nėra. Marijampolės savivaldybėje egzistuoja tik paruošimo perdirbimui veikla. Praktiškai visos surinktos komunalinės atliekos yra šalinamos sąvartynuose, tik dalis organinių atliekų (parkų ir sodų žaliųjų atliekų) yra kompostuojama Marijampolės savivaldybėje, o atskirai surinktos atliekos yra pristatomos į atliekas perdirbančias įmones kituose Lietuvos regionuose, saugomos arba eksportuojamos.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme nurodytas vienas iš tarybos įgaliojimų: „savivaldybės taryba svarstomais klausimais priima sprendimus ir kontroliuoja jų įgyvendinimą“. Atliekas tvarko savivaldybių tarybų įsteigtos įmonės, tačiau jos be tarybų sprendimų negali pačios inicijuoti veiksmų. Savivaldybių vykdomoji institucija – administracija taipogi vykdo aplinkos monitoringą, todėl turėtų aktyviau rengti ir tarybai siūlyti svarstyti projektus. Kaip minėta, savivaldybėse yra sukurta atliekų tvarkymo sistema, tačiau ryškus kontrolės trūkumas. Viena iš viešasis paslaugas administruojančių savivaldybių institucijų yra ir komitetai. Savivaldybės tarybos komitetai sudaromi savivaldybės tarybai teikiamiems klausimams preliminariai nagrinėti ir išvadoms bei pasiūlymams teikti, kontroliuoti, kaip laikomasi įstatymų ir vykdomi savivaldybės tarybos, mero sprendimai [5].

Šiuo metu Marijampolės apskrityje veikia 23 sąvartynai, iš kurių 11 – neteisėti. Problemų kelia Panausupio sąvartynas (Marijampolės sav.), taip pat sąvartynas, esantis netoli kelio Kazlų Rūda – Antanas (Kazlų Rūdos sav.). Jie nėra aptverti, kol kas atliekos nerūšiuojamos, neatliekamas monitoringas. Marijampolės savivaldybėje (mieste) įdiegta sistema, susidedanti iš 2 surinkimo punktų, Kazlų Rūdoje įrengta atliekų rūšiavimo aikštelė. Tačiau antrinių žaliavų surinkimas yra ribotas, dėl to didžioji dalis komunalinių atliekų patenka į legalius ar nelegalius sąvartynus. Kaip matome, čia vėlgi neefektyviai atliekama kontrolės funkcija. Esami technologiniai pajėgumai neužtikrina būtino atliekų tvarkymo lygio, patys verslo subjektai nesiima plėtoti naujų technologinių pajėgumų ir neteikia reikiamų atliekų tvarkymo paslaugų, o savivaldybių institucijų organizaciniai veiksmai lėti ir kol kas nelabai efektyvūs. Savivaldybių tarybos turėtų nurodyti savo kontroliuojamoms atliekų tvarkymo įmonėms likviduoti nelegalius sąvartynus arba kartu su

administracija išduoti leidimus teikti šias viešąsias paslaugas kitiems asmenims. Ši viešųjų paslaugų teikimo nuostata nurodyta ir Vietos savivaldos įstatyme: „savivaldybės steigia naujus viešųjų paslaugų teikėjus tik tais atvejais, kai kiti teikėjai viešųjų paslaugų neteikia arba negali jų teikti gyventojams ekonomiškai ir geros kokybės“.

Savivaldybių tarybos yra patvirtinę atliekų tvarkymo taisykles, tačiau situacija tokia, kad jų nėra pilnai laikomasi. Kaip laikomasi šių taisyklių, turi kontroliuoti savivaldybių administracijos, tačiau jos nepakankamai organizuoja ir kontroliuoja komunalinių atliekų saugojimo, naudojimo, šalinimo, aplinkos stebėsenos (monitoringo) ir kontrolės operacijas, užtikrinančias aplinkos apsaugą ir visuomenės sveikatos saugą.

Savo ruožtu, administracijos direktorius pavaldus savivaldybės tarybai ir atskaitingas merui. Savivaldybių merai, tarybos, komitetai bei administracija nepakankamai efektyviai atlieka Viešojo administravimo įstatyme nurodytas viešosios paslaugos teikimo administravimo funkcijas – viešųjų paslaugų teikimo priežiūrą ir kontrolę. Taip pat nepilnai laikomasi ir Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo nuostatos: „savivaldybės organizuoja savo teritorijose atliekų tvarkymą, sąvartynų įrengimą, naudojimą, rekultivavimą ir monitoringą, antrinių žaliavų surinkimą, rengia ir įgyvendina susidarančių atliekų tvarkymo programas, parenka žemės sklypus komunalinėms atliekoms tvarkyti, kaupia lėšas šiems darbams atlikti.“

Kad pagerintų atliekų tvarkymo sistemą, Lietuvos savivaldybės, organizuodamos regionines atliekų tvarkymo sistemas, 2001–2005 m. įkūrė 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų (toliau- RATC). RATC veiklos tikslas – efektyviai panaudoti ES paramą ir organizuoti visos atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą ir atliekų tvarkymo užduočių vykdymą. Jų kompetenciją ir funkcijas nustato šių įmonių steigėjai – savivaldybės. Tai, kad savivaldybių įkurti RATC turi skirtingą teisinį statusą, apsunkina bendrą atliekų tvarkymo proceso administravimą ir koordinavimą.

Projekto įgyvendinimo metu numatoma įrengti reikalavimus atitinkantį buitinių atliekų sąvartyną, įrengti didžiųjų atliekų priėmimo aikšteles savivaldybėse, uždaryti veikiančius rajoninius buitinių atliekų sąvartynus ir prižiūrėti juos po uždarymo, teikti galutiniam paramos gavėjui techninę pagalbą.

Įgyvendinant šį projektą 2003-12-12 pasirašyta sutartis su „Haskoning Nederland B.V.“. Dėl užsitęsusių detaliojo planavimo procedūrų ir pasikeitusių projektavimo sąlygų, projektuotojas laiku neparengė techninės dokumentacijos – detalaus plano ir techninio projekto. Sutartis buvo pratęsta du kartus. Dėl naujojo Marijampolės regioninio sąvartyno projekto Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra (toliau - APVA) ir Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centro (toliau – AATC) nuomonės išsiskyrė. APVA mano, kad projektas baigtas ir pateikė jį ekspertizei.

Marijampolės AATC teigia, kad negavo sukomplektuoto projekto ir teikti jo ekspertizei neprašė, motyvuodamas tuo, kad gavo tik projekto juodraščius.

Igyvendinant projektą iškilo tokios problemos: užtruko projektavimo ir techninės dokumentacijos parengimo darbai; Marijampolės AATC nuomone, projektavimas vykdomas nesivadovaujant sutarties technine užduotimi ir įsipareigojimais, neprisilaikant projektavimą reglamentuojančių LR teisės aktų reikalavimų; projekto vykdyme dalyvauja daug institucijų; projekto valdymas, MAATC nuomone, nepakankamai gerai organizuotas, nes neaiškios institucijų funkcijos ir atsakomybė, sprendimų priėmimo ir derinimo procedūros.

Pagrindinės projektų vykdymo vėlavimo priežastys:

- dažnai užtrunka sprendimų priėmimo procedūros, todėl sprendimai kartais priimami skubotai, vėluojama pasirašyti sutartis;
- nekokybiškai parengti projektai ir konkursinė dokumentacija, projektų priežiūros komitetams nepakankamai kontroliavo jos rengimo eigą;
- sudėtingos ir ilgos procedūros atliekant sąvartynų žemių įteisinimą, detaliųjų planų rengimą ir kt.;
- ne visada aiškus projektų dalyvių funkcijų pasiskirstymas, per maža dalyvių patirtis ir jų konstruktyvaus bendradarbiavimo stoka. Dėl šių priežasčių Marijampolės regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo projektų vykdymas gali užsitęsti ilgiau, negu tai numatyta finansiniuose memorandumuose.

Lietuvos Respublikoje nenustatyta, kokiais būdais gali būti finansuojama regioninės atliekų tvarkymo sistemos kuriančių regioninių atliekų tvarkymo centrų veikla. Savivaldybės nesutarė dėl šių centrų veiklos finansavimo šaltinių, todėl centrų veikla sistemos kūrimo laikotarpiu finansuojama įvairiai. Savivaldybės regionuose atstovaujantys merai galėtų efektyviau ieškoti lėšų, kad būtų priimtas bendras susitarimas, tuomet ir centrai būtų greičiau steigiami. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme nurodomi tokie galimi atliekų tvarkymo finansavimo šaltiniai: Valstybinis atliekų tvarkymo fondas; valstybės biudžetas ir savivaldybių biudžetai; Valstybinis gamtos apsaugos fondas; savivaldybių gamtos apsaugos fondai; Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas; 20 proc. smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondo lėšų, skirtų atliekų antrinio panaudojimo verslui kredituoti; užsienio šalių, tarptautinių organizacijų ir finansinių institucijų bei Lietuvos Respublikos juridinių ir fizinių asmenų tiksliniai įnašai. Kaip matome, šaltinių daug, tačiau nesugebama efektyviai jais pasinaudoti.

Komunalinių atliekų sistemos kūrimo efektyvumą turėtų užtikrinti tinkamas institucijų bendradarbiavimas visais lygiais. Aplinkos ministerijai pavesta reglamentuoti ir administruoti visų

atliekų tvarkymą, kontroliuoti nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, koordinuoti kitų valstybės institucijų, apskričių viršininkų ir savivaldybių veiklą. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės komunalinių atliekų tvarkymo ataskaitoje teigiama, kad „Aplinkos ministerijos darbuotojai išsakė nuomonę, kad ministerijai yra sudėtinga koordinuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kūrimą ir savivaldybių veiksmus, nes Lietuvos Respublikos savivaldybės savo veikloje vadovaujasi Vietos savivaldos įstatymu, kurio 38 str. 2 dalis numato, kad „Savivaldybės nėra pavaldžios valstybės institucijoms“, o 40 str. 3 dalis nurodo, kad „...valstybinio administravimo subjektams draudžiama savivaldybių įgaliojimus ir teises suvaržyti ar apriboti, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus...“. Audito metu buvo nustatyta, kad atskiros savivaldybės dažnai turi skirtingas nuomones dėl RATC veiklos funkcijų, jų finansavimo ir valdymo, todėl negali operatyviai priimti centrų veiklai būtinų sprendimų. Dauguma apskričių viršininkų administracijų sutiktų, kad savivaldybių, RATC veiksmų derinimas, regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo problemų nagrinėjimas galėtų būti jų funkcija. Tačiau šiai funkcijai vykdyti turėtų būti nustatyta koordinavimo tvarka, bendra visiems regionams, o administracijos turėtų turėti teisinių, administracinių ir ekonominių svertų bei tinkamai paruoštų darbuotojų. Savivaldybių institucijoms pavesta organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, bešeimininkų atliekų tvarkymą. Tačiau, kaip minėta, savivaldybės sunkokai susitaria dėl centro veiklos.

Iš pateiktos situacijos matome, kad Marijampolės RATC steigimas gali užsitęsti. Tačiau šių sistemų sukūrimas tik iš dalies pakeis santykį tarp atliekų šalinimo sąvartynuose ir jų perdirbimo, jeigu nebus padidinti atliekų perdirbimo ar pakartotino panaudojimo bei biodegrazuojamų atliekų tvarkymo pajėgumai atskirose savivaldybėse.

Darbams labiausiai trukdo nepakankamai aiškus funkcijų pasiskirstymas tarp Aplinkos ministerijos, Aplinkos projektų valdymo agentūros, apskričių viršininkų administracijų, projektų priežiūros komitetų, savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo centrų. Aplinkos ministerija ir apskričių viršininkų administracijos turi ribotas teises ir administracines galimybes koordinuoti sistemų kūrimo procesus regionuose ir įtakoti savivaldybių veiksmus, kurios dažnai turi skirtingas nuomones dėl atliekų tvarkymo centrų finansavimo ir valdymo.

2.3. Viešųjų paslaugų administravimas vandens tiekimo srityje Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse: situacija ir problemos

Marijampolės apskrityje buities ir ūkio reikmėms tenkinti naudojamas požeminis vanduo. Paviršiniai vandenys naudojami Kazlų Rūdos savivaldybėje. Viso apskrityje yra 227 vandenvietės. Jų pajėgumas – 103,873 tūkst. m³/parą. Be to, apskrityje pateikta 15,8 m³/parą paviršinio vandens. Vandenviečių pajėgumai, paduodamo į tinklą vandens kiekiai, tinklų ilgiai ir kiti rodikliai apskrityje ir savivaldybėse pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Vandenviečių pajėgumai, paduodamo į tinklą vandens kiekiai, tinklų ilgiai ir kiti rodikliai apskrityje ir savivaldybėse

Rodikliai	Apskrityje	Marijampolės sav.	Kazlų Rūdos sav.
Vandenviečių pajėgumas tūkst. m ³ /metus	37913	12202	803
Paduodama į tinklus tūkst. m ³ /metus	6333	3145	420
Vartotojams pateikiama tūkst. m ³ /metus	5823	2710	420
Vandentiekio tinklų ilgis km	796,1	181,2	26,4
Aprūpinta gyventojų centralizuotu vandentiekio proc.	69,6	80	53
Pateikta 1 gyventojui m ³ /metus	30,9	38,3	28,1

Šaltinis: Statistikos departamentas

Apskrityje kiekviena savivaldybė turi savo vandenvietes, vandens gerinimo įrenginius ir tinklus. Marijampolės apskrityje centralizuotu vandentiekio aprūpinama 75,2 proc. gyventojų, iš jų mieste – 88,5 proc. ir kaime – 63,3 proc. Gyventojų, kurie gauna centralizuotas vandens tiekimo paslaugas, skaičius 2001 m. pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Gyventojų, kurie gauna centralizuotas vandens tiekimo paslaugas, skaičius 2001 m. (tūkst.)

	Iš viso gyventojų	Gyvenvietėse(>500gyv.)	Aptarnaujami proc.
Iš viso Respublikoje	3475,586	2307,798	66,4
Marijampolės apskrityje	188,298	131,138	69,6
Marijampolės sav.	70,700	56,738	80
Kazlų Rūdos sav.	14,921	8,961	53

Šaltinis: Statistikos departamentas

Kaip nurodyta Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, savivaldybių institucijos užtikrina, kad savivaldybių teritorijų gyventojai būtų viešai aprūpinami geriamuoju vandeniu, o jei nėra galimybės nutiesti vandens tinklų - jiems būtų sudarytos sąlygos individualiai apsirūpinti reikiamu geriamojo vandens kiekiu.

Marijampolės savivaldybėje vandenį vartotojams tiekia UAB “Sūduvos vandenys” iš 51 vandenvietės. Vandens suvartojimas Marijampolės mieste – 8381,5 m³/paraą, kaime – 2350,0 m³/paraą. Miestui vanduo tiekiamas iš dviejų vandenviečių: I vandenvietė Vasaros g. ir II vandenvietė Gižų kaime. Prie miesto vandenviečių prijungti aplinkiniai kaimai. Pirmoje vandenvietėje veikia vandens gerinimo įrenginiai ir vanduo yra geros kokybės. Antroje vandenvietėje padidintas geležies kiekis vandenyje. Kaimų vandenvietėse randamas padidintas geležies kiekis vandenyje, bet dėl lėšų trūkumo nepastatyti vandens gerinimo įrenginiai. Kaimo vietovėse neveikia vandentiekio bokštai, tuo pačiu neužtikrinamas pastovus vandens tiekimas vartotojams. Vandentiekio tinklų ilgis mieste – 97,6 km, kaime – 83,6 km. Marijampolės miesto ir savivaldybės vandentiekio tinklai susidėvėję, nevykdoma jų renovacija, dažnos avarijos, dideli vandens nuostoliai. Centralizuotu vandentikiu mieste naudojasi 90,2 proc. gyventojų. Savivaldybių tarybos yra patvirtinę projektus vandentiekos infrastruktūrai plėtoti, tačiau dalis biudžeto lėšų skiriama skoloms apmokėti, o likusių lėšų pakanka tik senų tinklų renovacijai. Tai rodo mažą savivaldybių institucijų patirtį rengiant tokius projektus tikslioms lėšoms numatyti.

Kazlų Rūdos savivaldybėje vandenį vartotojams tiekia UAB “Kazlų Rūdos komunalininkas”. Savivaldybėje yra 14 vandenviečių, kurių bendras pajėgumas 10,32 tūkst. m³/paraą vandens. Šiuo metu vykdomi vandentiekio tinklų renovacijos darbai.

Miestų pakraščiuose ir kaimo vietovėse gyventojai, neturintys centralizuoto vandentiekio, gauna vandenį iš šachtinių šulinių. Šachtinių šulinių vanduo yra prastos kokybės, turi daug azoto junginių – amonio, nitritų, nitratų, kurių didelis kiekis pavojingas žmonių sveikatai. 1996 m.

duomenimis apskrityje buvo apie 13,9 tūkst. šachtinių šulinių, iš kurių vandenį gėrė bei naudojo buityje apie 94 tūkst. gyventojų, neturinčių centralizuoto vandens tiekimo sistemų. Apie 50 proc. gręžtinių šulinių yra techniškai netvarkingi, ekologiniu ir higieniniu požiūriu neteisingai eksploatuojami. Didelį pavojų požeminių vandenų užteršimui kelia nenaudojami gręžtiniai šuliniai. Tokius gręžinius reikia likviduoti, arba, jei ateityje bus naudojami – konservuoti. Tarybos turėtų steigti naujas įmones, išduoti licencijas naujiems subjektams arba samdyti privatų sektorių šiems darbams atlikti.

1999-2001 m. pastebima bendra vandens suvartojimo mažėjimo tendencija. Palyginus 2000 metus su 1999 metais, vandens suvartojimas Lietuvoje sumažėjo 15 proc. 2001 metais Respublikoje vandens suvartojimas sumažėjo 6 proc., Marijampolės regione atitinkamai 8 proc. Vandens suvartojimas sumažėjo dėl vandens apskaitos prietaisų vartotojams įvedimo, vandentvarkos įrenginių panaudojimo, kuris siekia tik 30 proc., dėl tarifo didinimo vartotojai taupė vandenį. Dar viena vandens suvartojimo mažėjimo priežastis yra tai, kad pastaraisiais metais labai pagausėjo žinybinių gręžinių statyba, atsijungiant nuo bendrų tinklų. Likusiems vartotojams dėl tų pačių eksploatacinių išlaidų vandens kaina didėja. Tai dar labiau sumažino pagrindinės infrastruktūros apkrovimo efektyvumą, tuo pat metu didėjo vandens kaina gyventojams. Tokia vandens ūkio vystymo strategija tik trečdaliu panaudojant įrenginių pajėgumą (tik Kazlų Rūdos savivaldybėje apie 50proc.), yra neperspektyvi.

Vandens kaina pagrindinėse vandens tiekimo bendrovėse 2001 metais, palyginus su 1999 m. padidėjo vidutiniškai 12 proc. (Lietuvoje – 13 proc.) ir turi tendenciją didėti. Realių kainų nustatymas būtinas planuojant investicijas, mažinant sąnaudas bei didinant pardavimą. Dabartiniu metu nėra esminių prielaidų, kurios leistų prognozuoti vandens kainų stabilumą artimiausioje ateityje.

Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse geriamojo vandens kokybė nėra gera. Geriamame vandenyje didelė geležies ir fluoro koncentracija, vanduo daugumoje negerinamas. Tinklų ir uždaromosios armatūros būklė prasta, o vandens kokybė iš šachtinių šulinių nepatenkinama. Dauguma vandentiekio tinklų susidėvėję, nevykdoma jų renovacija, dažnos avarijos, dideli požeminio ir paviršinio vandens nuostoliai. Savivaldybės neskiria lėšų bešeimininkų nenaudojamų gręžtinių šulinių, likusių bankrutavusių žemės ūkio bendrovių teritorijose, užkonservavimui, užtamponavimui, visa tai sudaro sąlygas požeminių vandenų teršimui.

Aplinkosaugos administracijos skyriai turėtų informuoti merą, o jis taipogi turėtų domėtis ir siūlyti tarybai svarstyti vandensaugos klausimus. Nes meras tiesiogiai atsakingas už švaraus vandens tiekimą savivaldybės gyventojams. O savivaldybių vykdomoji institucija užtikrina, kad gyventojai,

apsirūpinantys geriamuoju vandeniu individualiai, laiku gautų informaciją apie tinkamus naudoti vandens telkinius, taip pat apie potencialų pavojų sveikatai dėl jų naudojamo vandens saugos ar telkinio taršos [2].

Geležis yra priskiriama prie indikatorinių parametrų, kuriuos pagal Direktyvos reikalavimus reikia tik stebėti. Tačiau geležis – tai vienas labiausiai paplitusių cheminių elementų Lietuvos geriamajame vandenyje, bloginantis vandens organoleptines savybes, sąlygojantis gręžinių filtrų užsikimšimą, sukeliantis vandens vartotojų nepasitenkinimą vandens spalva, kvapu ir skoniu.

Pašalinus iš vandens geležies perteklių pagerėja jo skonis, spalva, tokį vandenį patogiausiai naudoti buityje. Be to, mažesni geležies kiekiai vandenyje mažina geležies bakterijų kaupimąsi vandentiekio vamzdynuose. Savivaldybių komitetai turėtų siūlyti tarybai svarstyti vandens kokybės gerinimo klausimus, priėmus tinkamus sprendimus, mažiau lėšų reikėtų skirti senų vandens tinklų renovacijai, nes ne taip greitai susidėvėtų vamzdynai.

Visuose gamtiniuose vandenyse yra tam tikras kiekis ištirpusio fluoro. Geriamajame vandenyje fluoras yra beskonis, bekvapis, bespalvis ir visiškai tirpus, t.y. nesudaro jokių drumzlių. Jo nustatymas reikalauja specialių analitinių chemikalų, laboratorinės įrangos ir patirties. Jo poveikis sveikatai yra lėtas ir, dažniausiai kumuliatyvus ir negrįžtamas. Svarbiausios padidintų fluoro kiekių sukeltos ligos yra dantų ir kaulų fluorozė. Chroniškas vandens su didelėmis fluoro koncentracijomis naudojimas gali sukelti kaulų fluorozę - lėtą ir pastovią kaulų bei sąnarių deformaciją. Dantų ir kaulų fluorozė yra nepagydomos ligos ir vienintelis jų prevencijos būdas yra geriamojo vandens, neviršijančio leidžiamo fluoro kiekio, vartojimas.

Savivaldos institucijoms pavaldžios visos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų valymo bendrovės, disponuojančios informacija apie geriamojo vandens kokybę. Todėl savivaldybės turi imtis priemonių fluoro ir geležies problemai spręsti.

Maisto priežiūros tarnyba visų pirma turi informuoti savivaldybių merus apie vandens kokybę jų teritorijose ir įpareigoti savivaldybes sumažinti fluoro problemas nurodytais terminais. Kaip nurodyta Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatyme – savivaldybių vykdomosios institucijos analizuoja gyventojų aprūpinimo geriamuoju vandeniu, jo saugos ir kokybės būklę, apie ją praneša bendruomenei teikdamos viešas metines ataskaitas.

Savivaldybių merai taipogi privalo informuoti gyventojus apie geriamojo vandens kokybę ir surasti problemos sprendimo būdus bei reikalingas lėšas. Šie probleminiai klausimai turėtų būti svarstomi tarybų posėdžiuose. Tačiau Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse ši problema sprendžiama pernelyg lėtai.

Matome, kad dabartinė geriamojo vandens tiekimo situacija reikalauja didelių reformų vandentvarkos sektoriuje. Savivaldybių centruose ir didesniuose miesteliuose žmonės aprūpinami geriamu vandeniu, tačiau savivaldybių tarybos neišsprendė vandentvarkos infrastruktūros plėtojimo problemos kaimo vietovėse, kur žmonės priversti naudoti nekokybišką šachtinių šulinių vandenį. Ši problema pastaruoju metu tapo dar aktualesnė, nes dėl besikeičiančių klimato sąlygų nukrito gruntinio vandens lygis. Šiuo metu kaimai nepapuoia į savivaldybių administracijų rengiamų bendrų investicinių projektų sąrašą. Vandentvarkos įmonės pačios neina į mažus miestelius, reikia savivaldybių tarybų iniciatyvos. Esama vandentvarkos įrenginių būklė reikalauja skubių ir didelių investicijų, gautos lėšos panaudojamos senų vandens tiekimo tinklų renovacijai. Taip pat netikslinga steigti naujas mažas vandens įmones. Savivaldybių institucijos neracionaliai naudoja lėšas vandentvarkos infrastruktūros gerinimui. Tokiu atveju savivaldybių tarybos negali nustatyti vienodų tarifų visiems gyventojams, todėl aiški kainų už vandens paslaugas didėjimo tendencija. Savo ruožtu, vienas bendras vandens tiekėjas galėtų tiekti vandenį visiems gyventojams vienoda kaina.

2.4. Viešųjų paslaugų administravimas nuotekų tvarkymo srityje Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse: situacija ir problemos

Marijampolės apskrityje susidaro apie 0,3 proc. visų šalies ūkio, buities ir gamybos nuotekų, išleidžiamų į paviršinius vandenis (2001 m. duomenimis). Jų kokybę turėtų užtikrinti 100 nuotekų valymo įrenginių kompleksų, iš kurių 62 proc. – biologinio valymo. Tačiau tik 59 kompleksai (16 paviršinių lietaus nuotekų valymo; 5 pirminio mechaninio valymo ir 38 biologinio valymo) veikė ir atitiko galiojančius normatyvus, 15 kompleksų iš viso neveikė.

Nepaisant to, jog didžioji dalis nuotekų yra valomos biologinio valymo įrenginiuose, išleidžiamo vandens kokybė yra gerokai prastesnė nei Lietuvos vidurkis. Statistikos departamento nuotekų išleidimo statistika 2000 – 2005 m. pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė. Nuotekų išleidimas 2000 – 2005 m.

Ūkio, buitės ir gamybos nuotekos, išleistos į paviršinius vandenis (tūkst.m ³ /m.)						
	metai	nuotekų išleidimas, iš viso	kurių nereikia valyti	išvalytų iki DLT (didžiausia leistina teršalų norma) normų	nepakankamai išvalytų	užterštų (be valymo)
Lietuvos Respublika	2000	3524728	3356888	23622,2	141191,8	3017,1
	2001	4170593	3999423	30474,1	138976,5	1719
	2002	4780615	4610175	35540,7	133554	1345,2
	2003	5977431	5810367	91191,8	74316,3	1556,4
	2004	5418572	5246955	106431,9	64754,1	431,3
	2005	3900698	3708487	135537,5	55956,2	718,7
Marijampolės apskritis	2000	11924,2	4897	1967	5038,2	22
	2001	12180,4	4973	2057	5135,4	15
	2002	11470,6	4899	6498,1	55,5	18
	2003	11794,1	4981	6733,6	63,5	16
	2004	12185,3	4787	7310,1	70,2	18
	2005	7418,1	.	7398,1	.	20
Kazlų Rūdos sav.	2000	.	.	.	.	.
	2001	.	.	.	.	.
	2002	489,8	169	318	2,8	.
	2003	5297,6	4894	403,6	.	.
	2004	4883,8	4730	152,8	1	.
	2005	241	.	241	.	.
Marijampolės sav.	2000	4859	.	.	4859	.
	2001	10424,8	4973	325,4	5126,4	.
	2002	9265,7	4730	4501,4	34,3	.
	2003	5029,8	.	4998,7	31,1	.
	2004	5616,2	57	5546	13,2	.
	2005	5541,8	.	5541,8	.	.

Šaltinis: Statistikos departamentas

Marijampolės biologinio valymo įrenginiuose techniškai neišspręstas dumblo panaudojimas, šiuo metu jis sandėliuojamas valymo įrenginių teritorijose. Nuotekos, kurių nereikia valyti Marijampolės apskrityje sudaro 40,8 proc. visų išleidžiamų nuotekų, kai Lietuvoje šis rodiklis siekia net 95,9 proc. Užterštos nuotekos Marijampolės apskrityje sudaro 0,12 proc., o Lietuvoje

vidutiniškai 0,04 proc. Nepakankamai išvalytos nuotekos Lietuvoje vidutiniškai sudaro 3,3 proc. visų išleidžiamų, o Marijampolės apskrityje net 42,2 proc. (didžioji jų dalis tenka Marijampolės savivaldybei), todėl akivaizdu, kad apskrityje reikia gerinti nuotekų išvalymo kokybę.

Nevalytos ir nepakankamai išvalytos nuotekos nuleidžiamos į atvirus vandens telkinius ir dėl to, kad ne visose kaimo gyvenvietėse įrengti kanalizacijos tinklai, valymo įrenginiai, užterštos nuotekos per drenažo sistemas arba tiesiogiai nuleidžiamos į atvirus vandens telkinius ir juos neleistinai teršia. Biologinio valymo įrenginiai dažniausiai techniškai susidėvėję, reikalingas remontas, rekonstrukcija (juose nėra bendro azoto ir bendro fosforo šalinimo grandies). Šiuo metu savivaldybėse situaciją stebi tik administracijos skyrių darbuotojai ir savo iniciatyva rengia projektus ir siūlo juos svarstyti tarybai.

Marijampolės ir Kazlų Rūdos miestų atskirų individualių gyvenamųjų kvartalų užterštos ūkio - buitės nuotekos neprijungtos prie miesto kanalizacijos tinklų, teršiami atviri vandens telkiniai (Marijampolės savivaldybės projektai paruošti, tačiau dėl lėšų trūkumo prisijungimo darbai nevykdomi).

Savivaldybių miestų biologinio valymo įrenginiuose nesprendžiamas dumblo panaudojimas (sandėliuojamas valymo įrenginių teritorijose). Blogai sprendžiamas paviršinių (lietaus) nuotekų valymo įrenginių ant lietaus kanalizacijos išleistuvų statybos klausimas. Savivaldybės mažai rūpinasi gyvenviečių (kaimo vietovėse) valymo įrenginių ir kanalizacijos tinklų statyba, rekonstrukcija.

Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento 2002 m. veiklos ataskaitoj nurodytos tokios savivaldybių valymo įrenginių neefektyvaus veikimo išvados:

- Marijampolės savivaldybėje - 3 biologinio valymo įrenginiai (BVI):
  - SP UAB “Šventragis” Igliaukos gyv. BVI nepajėgūs normatyviai valyti nuotekas, būtina pastatyti biologinę grandį. Dėl valymo įrenginių būklės departamentas ir agentūra ne kartą informavo Marijampolės savivaldybės merą. Gamtos išteklių naudojimo leidime SP UAB “Šventragis” buvo įsipareigojęs BVI statybą atlikti 2002 m., neišsprendus finansavimo, statybos darbai nebuvo pradėti. Rajono agentūra 2002-12-17 privalomu nurodymu SP UAB “Šventragis” įpareigojo nuotekas valyti iki nustatytų normatyvų. 2003 m. išduotame GINL išleidžiamoms nuotekoms nustatytas DLT normatyvas. Rajono agentūra už nutekamojo vandens užterštumo normų viršijimą atsakingus darbuotojus nubaudė administracinėmis bandomis.
  - Liudvinavo gyv. BVI Nr.2 dėl valymo įrenginių efektyvumo pagerinimo svarstyta kartu su SP UAB “Sūduvos vandenys” atsakingais darbuotojais.

- VĮ “Marijampolės vaiko tėviškės namai” 2002-03-07 miesto agentūra privalomu nurodymu įpareigojo imtis reikiamų priemonių, kad nebūtų viršijami nutekamojo vandens užterštumo normatyvai. Už nutekamojo vandens užterštumo normų viršijimą atsakingas darbuotojas nubaustas administracine bauda (per metus pasikeitė 3 vadovai).

- Kazlų Rūdos savivaldybėje – 1 biologinio valymo įrenginių kompleksas:
  - Kazlų Rūdos sav. Kazlų Rūdos 3 oro bazės BVI eksploatacijai priduoti 2001 m. pabaigoje. Už nutekamojo vandens užterštumo normų viršijimą atsakingas darbuotojas nubaustas administracine bauda, rajono agentūra 2002-12-09 surašytu privalomu nurodymu įpareigojo neviršyti nustatytų užterštumo normatyvų (priimtos priemonės efektyvumo padidinimui).

Kaip nurodyta Vietos savivaldos įstatyme, vienas iš savivaldybių finansinių išteklių šaltinių yra baudos. Tačiau netikslinga aplinkos ir žmonių sveikatos sąskaita tokiu būdu papildyti savivaldybių biudžetus.

Nuotekų valymo infrastruktūros plėtra glaudžiai siejasi su anksčiau nagrinėtomis aprūpinimo geriamu vandeniu problemomis. Nuotekų valymo sistemos plėtra vykdoma savivaldybių centruose ir didesniuose miestuose, tačiau centralizuota nuotekų sistema naudotis negali kaimo vietovių gyventojai. Nuotekos žmonėms gal ir nelabai rūpi, bet čia jau daugiau gamtosauginiai reikalai. Savivaldos institucijos neskuba spręsti šios problemos, paviršinės (lietaus) nuotekos surenkamos ir šalinamos į vandens telkinius, blogai sprendžiamas paviršinių nuotekų valymo įrenginių ant lietaus kanalizacijos išleistuvų statybos klausimas, nėra dumblo kompostavimo aikštelių. Tokia aplinkos tarša įtakoja gruntinio vandens kokybę. Nors ir vyksta tam tikri teigiami pokyčiai, visgi valymo įrenginių rekonstravimo darbų organizavimas vyksta palyginti lėtai.

2.5. Tyrimo duomenų apžvalga

Tyrimui naudotas interviu mokslinis tyrimo metodas. Tyrimo metu buvo apklausti šie respondentai – Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybių merai (R1 ir R2), tarybų nariai, priklausantys ūkio plėtros komitetams (R3 ir R4) bei administracijų direktoriai (R5 ir R6).

Interviu metu respondentų buvo teiraujama, kaip jie suvokia viešųjų paslaugų teikimo administravimo atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse sąvoką, kaip jie vertina esamą šių viešųjų paslaugų teikimo administravimo sistemą savivaldybėse, kaip vertina

vykstančius pokyčius ir kokius mato privalumus ir trūkumus viešųjų paslaugų administravime tose srityse.

Tyrimo metu pirmiausia buvo bandyta išsiaiškinti, kaip respondentai supranta viešosios paslaugos teikimo administravimo sąvoką. Dauguma respondentų, rėmėsi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu:

„... tai komunalinio ūkio organizavimas, koordinavimas, kontrolė, bendrai tai galime vadinti priemonių visuma, kuriomis tvarkome šį ūkį...“ (R1)

„... pagal Vietos savivaldos įstatymą – mes organizuojame savivaldybės veiklą, tai reiškiasi administravimas ir yra organizavimas ir, iš principo, per mūsų įmones mokesčių nustatymas ir panašiai.“ (R2)

„... tai yra šių paslaugų teikimo organizavimas, taisyklių nustatymas, reguliavimas... Priimam sprendimus, prižiūrime, kontroliuojame kaip jie įgyvendinami vykdomųjų institucijų lygmenyje, bei pačias paslaugas teikiančias įmones...“ (R3)

„... tai yra savivaldybėms suteikta galimybė ir teisė vykdyti šitas paslaugas. Yra atitinkamos institucijos, kurios konkrečiai rūpinasi, tvarkosi savivaldybės ribose ir tokiu būdu savivaldybė laikas nuo laiko kontroliuoja tų institucijų veiklą, išklauso metines ataskaitas, teikia atitinkamą paramą, svarsto, domisi finansavimu, laikas nuo laiko remia...“ (R4)

„... tai koordinavimas, kontroliavimas, nuolatinio paslaugų teikimo gyventojams užtikrinimas. Prižiūrime ar paslaugų teikėjai laikosi įstatymų, ar vadovaujasi savivaldybės institucijų sprendimais... Jei yra būtinybė, savivaldybė steigia naujas įmones...“ (R5)

„... tai pagal Vietos savivaldos įstatymą organizuojame viešųjų paslaugų teikimą, steigiam naujas paslaugų teikimo įmones, išduodam licenzijas. Taip pat organizuojam tarybos sprendimų įgyvendinimą, kontroliuojam kaip jie įgyvendinami...“ (R6)

Respondentų buvo teiraujamasi, kaip jie vertina esamą viešųjų paslaugų administravimo sistemą savivaldybėje atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse. Didžioji dalis respondentų įvertino teigiamai:

„... administravimą vertinčiau teigiamai, viskas yra įgyvendinama, visos institucijos dirba savo darbu. Gal trūksta šiek tiek patirties šioje srityje, tačiau su laiku ta patirtis atsiranda, ir specialistų atsiras administravime... Čia nauji dalykai, bet jau tobulėjame rengdami investicinius projektus ...“ (R1)

„Sistema veikia, paslaugos administruojamos, to normalaus lygio galbūt dar nepasiekėme, bet iš principo – gerai vertinu ...“ (R2)

„... darbai vyksta palyginus sklandžiai, administravimą vertinčiau teigiamai... Į savivaldybės valdymą įtraukiame ir bendruomenių narius. Bendruomenės irgi pereina prie projektų rašymo paramai iš fondų gauti...“ (R3)

„... dabar pas mus, pavyzdžiui, yra išspręsta valymo įrengimų problema, naujai pastatyti gana galingi nauji valymo įrengimai, kurie bent jau šiam laikotarpiui pilnai tenkina miesto poreikius. Nes buvo jau avarinėj būklėj ir bet kada galėjo įvykti katastrofa dėl būklės. Šiukšlių surinkimo klausimų sprendimas irgi savivaldybės kompetencijoj, čia dalinai tuo užsiima UAB „Kazlų Rūdos komunalininkas“, dalinai pasamdyta firma, kuri užsiima šiukšlių surinkimu mieste... Šiaip administravimo sistema manau gan geram lygyje, ateityje su laiku tobulėsime.“ (R4)

„...gaunamos lėšos dar netenkina visų savivaldybės ūkio plėtros poreikių...Igauname naują valdymo ir darbų organizavimo kokybę, efektyvesnį biudžeto lėšų panaudojimą...“ (R5)

„...administracija organizuoja veiklą, formuluoja kriterijus konkursams ir konkurso būdu pagal tarybos reikalavimus atrenkam paslaugų teikimo operatorius. Strateginius sprendimus priima taryba, o mes įgyvendinam... Ekologas atsakingas už atliekų tvarkymą ir jis žino, inicijuoja šią veiklą, sudaro programą, kokios turėtų būti lėšos ir kokio sąvartyno likvidavimui, o ją tvirtina taryba. Kai atsirado patvirtintas finansavimas nelegalių sąvartynų uždarymui, pačiai administracijai lieka darbas organizuoti uždarymą. Buvo tokia gausa sąvartynų, kad nebuvo finansinių išteklių. Aplinkos apsaugos programoj kiekvienais metais numatomos lėšos. Vienais metais sutvarkoma, kitais metais vėl kas nors išdygsta. Turim tokį palikimą iš tarybinių laikų, kur kiekvienam kolūky buvo sąvartynai. Viskas užsibaigė, o sąvartynai liko nelegalūs. Reikia lėšų, bet jau beveik pabaigoj šitie reikalai...“ (R6)

Toliau respondentai išsakė nuomonę apie vykstančius pokyčius viešųjų paslaugų administravime atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse. Beveik visi respondentai pokyčius teigiama linkme siejo su ES fondų finansine parama.

„...pokyčiai vyksta ir gan nemaži. Įgyvendiname vandens kokybės gerinimo projektus seniūnijose, vykdomi valymo įrenginių rekonstrukcijos projektai. Manau seniūnijoms suteiktas dalinis ekonominis savarankiškumas duoda puikius vaisius... Norėdami atlikti tuos darbus, kuriems tarybos nariai pritarė ir kurie mūsų visų sutarimu reikalingi savivaldybei, turime skolintis pinigus... Žvelgiant atgal, galbūt reikėjo prieš kelerius metus paimti didesnę paskolą, esant mažesnėms palūkanoms, ir atlikti daugelį darbų, apie kuriuos dabar kalbame, nes atliekamų darbų įkainiai nuolat auga. Tačiau dabar naudojame ir ateityje teiksime paraišką finansinei paramai iš ES, struktūrinių fondų gauti...“ (R1)

„... poslinkiai bendrąja prasme – į viešąsias paslaugas daugiau pritraukiamas privatus sektorius, ne į administravimą, bet atitinkamai daugiau į teikimą. Dalį paslaugų atlieka mūsų įsteigta AB „Kazlų Rūdos komunalininkas“, dalį privatus sektorius. Paprasčiausiai - nauji iššūkiai, naujos formos, nauji dalykai, kol kas pavyksta susitvarkyti.“ (R2)

„... pokyčiai visumoje yra teigiami, administravimas palyginus sklandžiai vykdomas. Iš pradžių pokyčiai aplinkosaugos srityje atrodė sudėtingi, bet pastaraisiais metais parengėme nemažai projektų, įsisaviname ES struktūrinių fondų paramą ir toliau judėsime šia linkme...(R3)

„...yra stambus jau dabar pradėtas vykdyti projektas, gaunant ES struktūrinių fondų paramą, kuriame Marijampolės regione bus įrengtas naujas sąvartynas, atitinkantis naujausias technologijas, kur bus išrūšiuotos ir kartu surenkamos šiukšlės. Bus užtikrintas geresnis jų išvežimas. Žinoma, problemų to projekto vykdyme yra pakankamai, nes kiekviena savivaldybė turi savo interesą atitinkamai. Savivaldybė turės savo įnašą, konkretų indėlį į tą projektą, kaip ir kiekviena apskrities savivaldybė, ir tokiu būdu turėsime atitinkamą balsą – balsuojant, priimant sprendimus ir t.t. ...“ (R4)

„... gaunama ES fondų finansinė parama sudaro galimybę geriau finansuoti projektus viešojo administravimo srityje. Šiuo metu yra parengta nemažai projektų atliekų tvarkymo sistemai, vandentiekio infrastruktūrai modernizuoti, jiems skirtos lėšos ir jie pradėti vykdyti. Šių projektų įgyvendinimas – ilgalaikis procesas, kol kas dar nėra ženklių praktinių rezultatų, tačiau jau einame šia linkme....“ (R5)

„...jau pradėjome rūšiavimo sistemą. Sudėtingas klausimas su stambiagabaritinėmis atliekomis, kurios nėra aikštelės. Su regioniniu sąvartynu yra numatytas sklypas, šioms atliekoms aikštelė, iš kurios atitinkamai apdorojus ir išvežamos į regioninį sąvartyną. Dabar tai yra problema ir patiems gyventojams tos atliekos, nėra kur dėti... Nuotekų dumblas saugomas aikštelėje, tai irgi ne visai išspręstas klausimas. Prie mūsų mąstelių nėra ryškios apimtys, aplinkai manau taršos nedaro. Laikui bėgant susitvarkysim... Vandens tiekimo sistemą prižiūri ir už tiekimą bei nuotekų surinkimą atsako, eksploatuoja įrengimus UAB „Kazlų Rūdos komunalininkas“. 2005 metais atnaujinti nuotekų valymo įrenginiai. Su sava dalimi ir su PHARE ES struktūrinių fondų parama kainavo apie 9 mln. Pakako daliai centralizuotų nuotekų sistemų įrengimų bei vandens tinklų rekonstrukcijai. Tačiau nepakako pinigų pilnai rekonstrukcijai atlikti. Todėl dabar yra investicinis projektas, ir jau neseniai įvyko konkursas, pirkimo darbai suprojektuoti. Taip pat vykdomas bus Nemuno vidurpio baseino projektas. Per jį renovuosius dar dalis centralizuotų vandens tiekimo ir nuotekų sistemų tinklų...“ (R6)

Kalbant apie privalumus ir trūkumus viešųjų paslaugų administravime atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse, vyravo nuomonė, kad dar daug ko reikia. Daugumos respondentų nuomonės sutapo ir jie paminėjo, jog reikalingas didesnis finansavimas, kad viešosios paslaugos būtų prieinamos visiems gyventojams. Nepaisant finansų stygiaus, kaip įvertino respondentai, viešųjų paslaugų administravimo kokybė gerėja.

„...apie teikimą galima būtų plačiau pašnekėt. Kas dėl trūkumų administravime, tai - momentinės problemos. Kalbant apie Marijampolės regioninio atliekų centro steigimą, tai problemos dėl projektuotojų veiksmų, jų nekokybiškas įnašas, plėtros išsidėstymas laike. Bet jau šiuo metu rangovai dirba. Sunkumai čia – kad pirmą kartą toks dalykas daromas. Nesklandumai, kad sudėtinga pačių projektų, o ne paslaugos administravimo sistema...Šis projektas ne išimtis, daug tų projektų yra. Vienas iš sudėtingų dalykų - jei naudos gavėjas yra Marijampolės apskrities savivaldybė, apskrities atliekų tvarkymo centras, o mokėtojas Aplinkos valdymo agentūra - ir iš karto pasidaro daugybė niuansų... Išplaukus į platesnius vandenis - Europos Sąjungos struktūrinių fondų įsisavinimą, tai galima sakyti, pilnai įsisaviname, kliūčių nėra. O kur jau agentūros, ten jau ir stabdomas procesas. Aplinkosaugos sektoriuje, kur jau centralizuota institucija, darbo daug, klaidų, ir paprasčiausiai nevaldai situacijos. Kalbant apie kaimo vietovių prijungimą prie vandentiekio ir nuotekų tinklų, pokyčiai šitoj vietoj vyks. Šiuo metu įgyvendinam „Nemuno vidurpio baseino“ projektą, jau eina antras etapas. Kol kas perimam vietoves virš 3000 tūkst. gyventojų, sekančiam etape numatyta naudoti ES struktūrinę paramą, nes kitur pinigų nerasim. Nėra pinigų kiek reikia, kas apleista, nešnekant ką reikia remontuoti, o apie plėtrą išvis nauji dalykai. Pavyzdžiui, turėjom Kazlų Rūdoje projektą, 2000 metais pradėjome, baigėm tik 2005 metais. Tai vandens ir kanalizacijos tinklų remontas, išplėtimas. Projekto poreikis buvo virš 2 mln. eurų, o gavom tik 1 mln. su trupučiu...“ (R2)

„...trūkumai galėtų būti kai kurios biurokratinės kliūtys. Įgyvendinant regioninę politiką atsiranda įvairių aspektų, daug skirtumų tarp savivaldybių, todėl svarbu efektyviai paskirstyti išteklius, kad tie skirtumai mažėtų... Bet nepaisant to, pamažu įgyvendinam projektus...“ (R3)

„... komitetai svarsto pateiktus visus su savivaldybės ūkiu pateiktus klausimus. Komitetas turi balso teisę, ne sprendžiamą, sprendžiamą turi taryba, bet komitetas gali pareikšti savo nuomonę vienu ar kitu klausimu. Tai mes šiuo atžvilgiu ir reiškiamo tokią nuomonę svarstomais ūkiniais klausimais. Naujovė jau antri metai susiformavus mūsų naujai valdančiai daugumai, kad mes derinam miesto infrastruktūros lėšų skirstymą. Jau akumuliuojam per ūkio komitetą ir specialią komisiją, į kurią įeina beveik visi ūkio komiteto nariai. Ši komisija susirinkusi, pradėdant kiekvienais biudžetiniais metais, po naujo biudžeto patvirtinimo, svarsto, kiek reikia lėšų

infrastruktūrai. Ji žiūri pagal pateiktus ir išskirtus ūkio skyriaus pageidavimus, kokie darbai reikalauja kiek ir kokių lėšų – kolegialiai aptariame komisijoje ir nustatomi prioritetai eilės tvarka, kokius darbus reikėtų eilės tvarka finansuoti. Tai toks naujas dalykas labai pasiteisina, ko anksčiau mūsų savivaldybėje nebuvo. Buvo patikėta labiau administracijos direktoriui, merui ir ūkio skyriui. Tai įnešdavo daugiau klaidų ir subjektyvumo. Jei iš šalies žiūrint pagrįstų sprendimų, nukentėdavo eiliškumas, o gal pasireikšdavo ir interesai. Būtent tokia linkme ir einam... Gaunam tam tikrą paramą iš ES struktūrinių fondų, yra rengiami projektai tai vienoj tai kitoj seniūnijoj, būtent eiti tokia linkme ir sukurti tose bazėse savus tinklus - vandentiekio ir valymo įrenginių. Tai galiausiai pasiteisina tokiose gyvenvietėse ir racionaliausia...“ (R4)

„... dėl administravimo yra trūkumų, trūksta gal administracinių gebėjimų, bet galima sakyti, kad tas administravimas pasidarė veiksmingesnis negu anksčiau, daugiau iniciatyvų.. Turime jau patirties ir galime įvertinti, kokios pasitaikė klaidos ir ko trūksta... Nepakankamas savivaldybių finansavimas neleidžia gerinti viešųjų paslaugų kokybės... Nevalomos arba nepakankamai valomos yra mažų miestelių ir kaimų nuotekos, kurių dalis bendrame surenkamų nuotekų kiekyje nors ir nėra didelė, tačiau objektų skaičius yra labai didelis, todėl sąlyginė problemos sprendimo kaina, investicijų poreikis ar panašiai, yra gerokai didesnė už analogiškų priemonių įgyvendinimą mieste... Kalbant apie atliekų tvarkymą, situacija gerėja, įkurtas atliekų tvarkymo centras, šiuo metu rengiamas apskrities regioninis sąvartynas...“ (R5)

„... kas liečia vandens tiekimą Respublikoj, perspektyvoje yra mąstoma panašiai kaip ir atliekų tvarkyme, steigti vandens tiekimo regionines įmones, kurios ir aptarnautų tuos regionus. Čia yra daug trūkumų - tai yra didelės lėšos, antras dalykas – neišvengiami šių paslaugų kainų augimo klausimai. Kas liečia atliekas, kokie įkainiai pas mus dabar už atliekų išvežimą, tai toj perspektyvoj atsiradus regioninei sistemai, tie įkainiai aiškiai šoks... Blogai vandens kokybei gerinti pradėjom procesą, naudojant struktūrinių fondų paramą, tai buvo INTEREG 3A programa. Mes vieni negalėjom rengti investicinio projekto, todėl turėjome susirasti užsieny partnerius. Kartu su lenkų partneriais parengėm investicinį projektą ir jau dabar yra atlikta galimybių studija, gyvenvietėse įrengti vandens tiekimą... Toliau matant testinumą, 2007-2013 metais, žiūrint kokia bus Europos struktūrinių fondų įsisavinimo programa, mąstysim lygiagrečiai pagal aplinkosaugos reikalavimus dirbti su kitom gyvenvietėm. Ir taip pamažu pereisime į lėšų paieškas investiciniais klausimais. Tai būtų tokia perspektyva šioj srity.“ (R6)

Kaip matyti, lėšų poreikis planuojamas didesnis, nei numatomi maksimalūs asignavimai, ar skiriama lėšų projektuose išskeltiems uždaviniams ir tikslams pasiekti. Dėl nepakankamo valstybės biudžeto finansavimo savivaldybės patiria daug sunkumų ir nepakankamai efektyviai gali

administruoti viešųjų paslaugų teikimą. Administracinių gebėjimų stiprinimas taip pat padėtų tiksliau parengti projektus, geriau įsisavinti ir geriau panaudoti gaunamas lėšas.

IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į literatūros šaltiniuose pateiktus viešųjų paslaugų požymius, šiuo metu jau teikiamas paslaugas, viešosios paslaugos teikimo administravimą galima apibrėžti kaip viešojo administravimo subjektų veiklą nustatant viešųjų paslaugų teikimo taisykles ir režimą, steigiant viešąsias įstaigas arba išduodant leidimus teikti viešąsias paslaugas privatiems asmenims, taip pat viešųjų paslaugų teikimo priežiūrą ir kontrolę.
2. Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių tarybų įsteigtos paslaugų teikimo įmonės arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis kiti fiziniai bei juridiniai asmenys. Įstatymai nustato, kad savivaldybė yra atsakinga už viešųjų paslaugų teikimą gyventojams. Savivaldybių atstovaujamosios institucijos – taryba, meras, komitetai - nustato kainas ir tarifus už savivaldybės kontroliuojamų įmonių, savivaldybės biudžetinių ir viešųjų įstaigų teikiamas atlygintinas paslaugas; priima sprendimus aplinkos apsaugos būklei gerinti; tvirtina atliekų tvarkymo bei aplinkos apsaugos taisykles; kontroliuoja ir prižiūri viešųjų paslaugų teikimą. Savivaldybių vykdomoji institucija – savivaldybės administracijos direktorius ir savivaldybės administracija - koordinuoja ir kontroliuoja viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų darbą, organizuoja ir kontroliuoja savivaldybės institucijų sprendimų įgyvendinimą arba pati juos įgyvendina.
3. Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, organizuojanti komunalinių atliekų, susidarančių atitinkamoje teritorijoje, tvarkymą. Jos atsakingos už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o esantys savivaldybių teritorijose gyventojai ir ūkio subjektai (įmonės, įstaigos ir organizacijos) privalo naudotis šia sistema. Šiuo metu savivaldybės institucijos negali pasiūlyti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visiems gyventojams ir ūkio subjektams, negali užtikrinti, kad ši paslauga atitiktų aplinkosauginius, techninius - ekonominius ir higieninius reikalavimus.
4. Vandens tiekimo bei nuotekų surinkimo paslaugos yra bendro intereso paslaugos, jos turi būti ne tik aukštos kokybės, bet ir visuotinos. Todėl savivaldybių institucijos privalo siekti, kad mažėtų vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo skirtumai kaimuose ir miestuose. Šiuo metu savivaldybių įmonės nesugeba vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikti visiems gyventojams. Todėl savivaldybių tarybos privalo priimti administracinius sprendimus dėl projektų, kurie leistų sudaryti palankesnes veiklos sąlygas

viešai vandenį tiekiančioms ir nuotekų tvarkymo paslaugas teikiančioms įmonėms; sudarytų prielaidas privataus sektoriaus dalyvavimui vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio vystyme bei valdyme.

5. Iškelta hipotezė - viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse neveiksmingas – pasitvirtino iš dalies. Savivaldybių institucijos nepakankamai efektyviai organizuoja ir kontroliuoja viešųjų paslaugų teikimą, neužtikrina, kad viešosiomis paslaugomis galėtų naudotis visi savivaldybės gyventojai ir kad šios paslaugos būtų teikiamos nuolat ir kokybiškai. Maža projektų rengimo ir įgyvendinimo patirtis, tarnautojų administracinių gebėjimų trūkumas sąlygoja nevisiškai veiksmingą viešųjų paslaugų administravimo sistemą.
6. Savivaldybių institucijos savo teritorijose vykdo nepakankamą atliekų susidarymo monitoringą.
7. Šalies ekonomikos plėtra ir gaunama ES fondų finansinė parama sudaro galimybę geriau finansuoti vandentvarkos projektus viešųjų paslaugų administravimo srityje. Tačiau nepakankama savivaldybių darbuotojų kvalifikacija ir specialistų stoka neleidžia iki galo pasinaudoti ES struktūrine parama, todėl gali gerokai sumažėti parama.

REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos viešųjų paslaugų administravimo tobulinimui atliekų tvarkymo srityje

1. Veiksmingam atliekų tvarkymui tobulinti būtina užtikrinti sistemą su aiškiu atsakomybės pasiskirstymu ir kompetencijų apibrėžimu: viešųjų paslaugų administravimo sistemą tobulinti remiantis subsidiarumo principu - aukštesnio valdymo lygio viešojo administravimo subjektams perduoti vykdymo funkcijas, kai jas neracionaliai (neefektyviai, nerezultatyviai, nekokybiškai) vykdo žemesnio valdymo lygio viešojo administravimo subjektai.
2. Viešųjų paslaugų administravimui tobulinti turi būti parinktas ne tik kvalifikuotas personalas, bet būtinas ir naujų institucinių struktūrų steigimas arba esančių reorganizavimas:
  - savivaldybių ūkio departamentuose įsteigti papildomus skyrius, kurie papildomai organizuotų kryptingą komunalinio ūkio formavimą ir reguliavimą;
  - didinti viešojo administravimo tarnautojų bei specialistų, dirbančių pagal darbo sutartis skaičių, kurie planuotų ir ruošų investicinius projektus ir paraiškas investicijoms atliekų tvarkymo klausimais.
3. Savivaldybių atstovaujamosios institucijos turi išspręsti viešųjų paslaugų atliekų tvarkymo srityje kokybės užtikrinimo, finansavimo ir apmokėjimo už teikiamas viešąsias paslaugas klausimus: stipriau kontroliuoti, kaip techninę paslaugų kokybę atliekų tvarkymo įmonėse ar įstaigose prižiūri jose dirbantys specialistai; reikalauti tokių įmonių ar įstaigų kasmet pateikti savivaldybės tarybai finansines ataskaitas; papildomai prižiūrėti biudžetinių lėšų panaudojimą tokiose įmonėse ir įstaigose.
4. Reikalinga pritraukti bendruomenių atstovus dalyvauti priimant sprendimus atliekų tvarkymo klausimais, tokiu būdu savivaldybių institucijos ir įstaigos priartėtų prie gyventojų ir galėtų užtikrinti spartesnę ir tinkamą viešųjų paslaugų teikimą – bendruomenių atstovai savivaldybių institucijas išsamiau informuotų apie nelegalius sąvartynus, apie nekokybišką savivaldybių įmonių darbą teikiant atliekų tvarkymo paslaugas.
5. Stiprinti viešojo ir privataus sektorių partnerystę, dalį viešųjų atliekų tvarkymo paslaugų geriau už savivaldybių įsteigtus paslaugų teikėjus galėtų teikti privatūs asmenys.

6. Lietuvoje sukurta teisinė bazė, sudaranti galimybes visuomenei susipažinti su norminių teisės aktų projektais, todėl savivaldybės turėtų skatinti visuomenę aktyviai domėtis savivaldybių institucijų bei įstaigų veikla: reikėtų daugiau dėmesio skirti informacijai apie teisės aktų projektus, pateikiamus valstybės institucijų ir įstaigų interneto svetainėse. Gyventojai susipažintų su atliekų tvarkymą reglamentuojančiais teisės aktais, atliekų tvarkymo taisyklėmis, tokiu būdu mažėtų nelegalių sąvartynų skaičius, žmonės būtų geriau informuoti ir labiau suinteresuoti rūšiuoti atliekas.
7. Savivaldos institucijos turi skirti didesnę dėmesį savivaldybės monitoringo teorinėms ir praktinėms problemoms: rinkti ir kaupti informaciją apie atliekų susidarymą, nelegalių sąvartynų atsiradimą savivaldybės teritorijoje, analizuoti ir vertinti diegiamų atliekų tvarkymo sistemų veiksmingumą, tobulinti renkamos bei kaupiamos informacijos analizės ir pateikimo būdus. Užtikrinus gerą aplinkos monitoringą, bus galima geriau kontroliuoti ir operatyviau mažinti atliekų susidarymą.

Rekomendacijos viešųjų paslaugų administravimo tobulinimui geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje

8. Vienas iš būdų, kaip tobulinti savivaldybių institucijų sprendimų priėmimus – tai sprendimų projektų poveikio vertinimo diegimas. Projektų rengėjai privalo išnagrinėti visas galimas iškilusios problemos sprendimo alternatyvas ir įvertinti jų galimą poveikį aplinkai. Tokiu būdu būtų išvengta netikėtai didelių išlaidų. Kaip rodo savivaldybių patirtis, jų parengtiems vandentvarkos projektams įgyvendinti nepakanka skiriamo finansavimo. Taip pat reikėtų įvertinti ir palyginti šios srities programas konkrečiau regiono ar net šalies mastu. Poveikiui vertinti surinkta medžiaga suteiktų sprendimus priimančioms institucijoms (taryboms, merams) informaciją apie galimas sprendimų alternatyvas ir jų įgyvendinimo pasekmes. Kruopščiai išanalizavus ir kiekybiškai įvertinus problemas, galima sukurti ekonomiškai efektyvesnius sprendimus, kurie atrodytų pakankamai pagrįsti įvairioms suinteresuotoms institucijoms ir finansavimo įstaigoms.
9. Siekdamas optimizuoti vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymo būklės gerinimui skiriamų investicijų panaudojimą, savivaldybių institucijos privalo atlikti išsamią ekonominių priemonių analizę: mokesčių už gamtinius išteklius, mokesčių už teršalų išleidimą į vandenį, savivaldybių nustatomų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo tarifų, baudų už nuotekų išleidimo limitų viršijimą. Tokia išsami ekonominių priemonių analizė padėtų

įgyvendinti sąnaudų, susijusių su vandens paslaugomis, atsipirkimą ir įgalintų parinkti kaštų atžvilgiu efektyvias aplinkosaugos priemones.

10. Savivaldybių tarybos tarifus vartotojams turi nustatyti tokio dydžio, kad būtų įmanoma išlaikyti vandentvarkos verslą ir būtų investuojama į paslaugų kokybės gerinimą bei techninės būklės palaikymą.
11. Gaunama ES fondų finansinė parama sudaro galimybę geriau finansuoti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo projektus viešojo administravimo srityje, todėl būtina užtikrinti pakankamą kvalifikuotų specialistų, gebančių valdyti ir administruoti ES struktūrinę paramą skaičių: rengti savivaldybių tarnautojų mokymus strateginių planų, projektų ir galimybių studijų rengimo bei įgyvendinimo, ES paramos pritraukimo ir valdymo srityje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

1. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas (1998 m. birželio 16 d. Nr. VIII-787)
2. Lietuvos respublikos geriamojo vandens įstatymas (2001 m. liepos 10 d. Nr. IX-433)
3. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas (2006 m. liepos 13 d. Nr. X-764)
4. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234)
5. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533)
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo// (1999 m. liepos 14 d. Nr. 217)
7. Pavyzdinės (rekomenduojamos) savivaldybių atliekų (komunalinių) tvarkymo taisyklės ir komentarai// http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=5273 (prisijungimo laikas 2006-11-14)
8. A. Astrauskas. Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. – Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2003
9. Monografija. Viešasis administravimas. – Kaunas: Technologija, 2003
10. Monografija. Viešojo administravimo efektyvumas. – Kaunas: Technologija, 2003
11. N. Langvinienė, B. Vengrienė. Paslaugų teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005
12. R. Lazdynas. Savivalda: filosofija, teorija, praktika. - Šiauliai : Saulės delta, 2005
13. R. Vainienė. Ekonomikos terminų žodynas. – Vilnius: TytoAlba, 2005
14. Lietuvos vandens išteklių vizija 2025 metams// <http://www.vandensklubas.lt/?static&lang=lt&page=viz> (prisijungimo laikas 2006-11-14)
15. Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo planas 2003-2007 m.// <http://195.182.90.36/tvs/pages.asp?id=181&pid=21&mid=10> (prisijungimo laikas 2006-11-10)
16. Marijampolės savivaldybės plėtros iki 2010 metų strateginis planas// http://www.marijampole.lt/vid.php3?menu_id=362&lang=lt (prisijungimo laikas 2006-11-10)
17. Lietuvos laisvosios rinkos institutas// http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/isvados_del_atlieku_tvarkymo_istatymo_ir_rinkliavu_istatymo/1537 (prisijungimo laikas 2006-11-14)
18. Vandentvarka, 2005 gruodis, Nr.23// http://www.lvta.lt/vandentvarka/LVTA_18.pdf (prisijungimo laikas 2006-11-10)
19. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Poviliuno_ataskaita.doc (prisijungimo laikas 2006-11-23)
20. Informacija iš internetinio puslapio www.am.lt
21. Informacija iš internetinio puslapio www.kazluruda.lt
22. Informacija iš internetinio puslapio www.marijampole.lt
23. Informacija iš internetinio puslapio www.stat.gov.lt

SANTRAUKA

Raktiniai žodžiai: viešoji paslauga, viešasis administravimas, viešosios paslaugos teikimo administravimas, savivaldybės institucijos.

Darbe nagrinėjama tema „Viešųjų paslaugų administravimas atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse“. Jos aktualumą lemia tai, kad šiuo metu moderni aplinkos apsauga yra vienas iš kertinių akmenų, kuriant ateities visuomenę Lietuvoje. Todėl ypatinga vieta aplinkosaugos sistemoje tenka atliekų tvarkymui, vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui. Šių paslaugų teikimo organizavimas – viena iš savivaldybių funkcijų. Tačiau savivaldybių institucijos nepakankamai efektyviai organizuoja ir kontroliuoja viešųjų paslaugų teikimą, neužtikrina, kad viešosiomis paslaugomis galėtų naudotis visi savivaldybės gyventojai ir kad šios paslaugos būtų teikiamos nuolat ir kokybiškai. Todėl darbo tikslas - ištirti viešųjų paslaugų administravimo atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse sistemą Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse.

Darbe pateikta viešosios paslaugos, viešojo administravimo, viešosios paslaugos teikimo administravimo sampratos, apžvelgti šias sąvokas aiškinantys literatūros šaltiniai, viešųjų paslaugų teikimo administravimą atliekų tvarkymo, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse reglamentuojantys teisės aktai. Siekiant išsiaiškinti šių viešųjų paslaugų teikimo administravimo sistemą Marijampolės ir Kazlų Rūdos savivaldybėse, apžvelgiama esama situacija savivaldybėse ir atskleidžiamos problemos, iškylančios dėl savivaldybių institucijų neefektyvių organizacinių ir kontrolės veiksmų administruojant paslaugų teikimą.

Atlikus tyrimą, daroma išvada, kad savivaldybių institucijos nepakankamai efektyviai organizuoja ir kontroliuoja viešųjų paslaugų teikimą, neužtikrina, kad viešosiomis paslaugomis galėtų naudotis visi savivaldybės gyventojai ir kad šios paslaugos būtų teikiamos nuolat ir kokybiškai. Tokią situaciją salygoja maža aplinkosauginių projektų rengimo ir įgyvendinimo patirtis, todėl dar nėra galimybių pilnai pasinaudoti ES struktūriniu parama.

SUMMARY

Key words: public service, public management, public management of public services, municipality.

This work analyzes topic „Public management of public services in waste, water-supply and sewer fields in Marijampole and Kazlu Ruda municipalities“. It is really essential, because in modern times an environmental defence is one the most important cures establishing prospective society in Lithuania. This is why waste, water-supply and sewer services take particular place in environment. One of functions that municipality does is to organize offering of public services. But municipalities do not organize and administrate offering of public services effectively, do not warrant that all people living in municipalities could use qualitative services constantly. The point of this work is to survey a system in management of public services in waste, water-supply and sewer fields in Marijampole and Kazlu Ruda municipalities.

This work gives conceptions of public service, public management, public management of public services, surveys literature sources, law instruments which regulate public management of public services in waste, water-supply and sewer fields. For the attainment of this work's purpose there was reviewed present situation in municipalities and established questions rising for inefficient organizational and control actions of municipal institutions managing rendering of services.

Having done research the conclude is that municipal institutions do not organize and control rendering of public services inefficiently, do not warrant an occasion for all municipalities people to use these qualitative services continually. This problem comes from imperfect experience in engineering and implementation of environment control projects, therefore municipalities can not avail EU structural support in full.